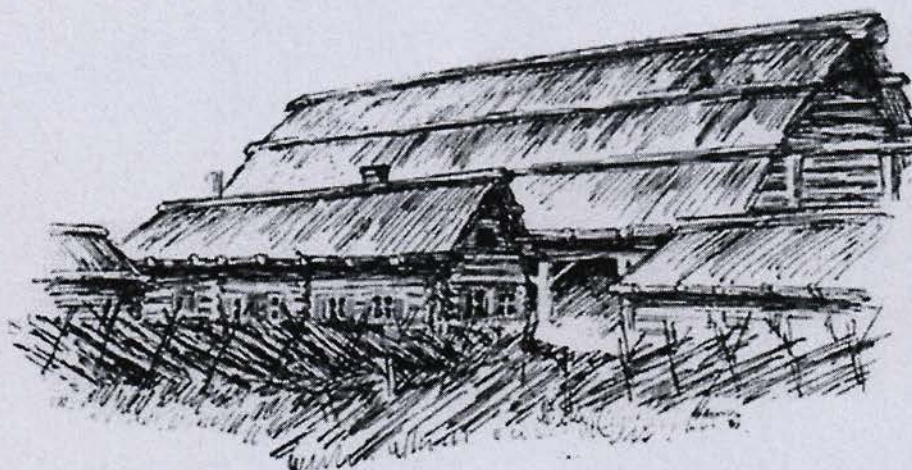

Paabolaiset

Paabolaisten Sukuseura ry:n
jäsenlehti numero 29
maaliskuu 2003

Lehden sisältö

		Sivu
Pääkirjoitus	Pentti Paavolainen	3
Sukukokous Tampereella		5
Eräs serkusparvi	Jaakko Paavolainen	8
Riikinkukko ja metso	Maj-Liisa Paavolainen	13
Johannes ja Erna	Saka Paavolainen	14
Johtokunta uudistuu		17
Johtokunnan jäsenten yhteystiedot	Toimitus	17
Bisterien matka Kivennavalle	Valma Vuorenmaa	18
Isovanhempien jalanjäljillä		19
Hertta ja hiipuva Olavi		20
Serkusten kesät	Vappu Anttila	22
Helena-mummon lapset	Eira Kilgast	26
Kevätpila		29
Muistellemme lähteneitä		30
Sihteerin palsta	Eeva Sundberg	III kansi
Sirkka Karskela 85 v		IV kansi
Minun perheeni – suvun lasten piirroksia	Kristiina Kajanto	IV kansi

Paabolaiset

Paabolaisien Sukuseura ry:n jäsenlehti numero 29 maaliskuu 2003

Toimitus

Päätoimittaja
Toimitus

Pentti Paavolainen
Annikki Paavolainen
Saka Paavolainen
saka.paavolainen@carat.fi

Muut toimituksen osoitteet löydät
johtokunnan yhteystiedoista s. 17

ISSN 1457-9316

Toimitussihteeri:
Paula Koskimäki
Runeberginkatu 29 A 18
00100 Helsinki
P. 09-694 2926
pkoskim@welho.com

Kansi Paavolaisten kantatalo
Vuottaalla 1850-luvulla

Hinta 2 €

Pentti Paavolainen

Loistava Sara !

Keskustelu Venny Soldan-Brofeldtin, Tilly Soldanin ja Juhani Ahon kolmiodraamasta TV1:en maanantai-iltojen *Venny*-sarjassa on loiskanut kuin jäiden alta vapautuvat keväiset vedet.

Miten tarkkaa elämäkertänäytelmän tai filmin tulee olla, missä kulkee kirjoittajan vapauden ja asiantietojen koskevan tarkkuuden raja, tuo aina veteen piirretty viiva?

Rajan paikkaa määrittää tietysti määrittelijän asiantuntijuus. Taidehistorian ja elämäkertatutkimuksen tekijä tietää niin paljon, että hän myös aidosti kärsii siitä, että hyviä mahdollisuuksia ja kiinnostavia erityispiirteitä ei ole saatu mahtumaan teokseen, jonka pitäisi kuitenkin toimia myös taideteoksena, ei dokumenttina. Myös sukuhistorian harrastaja tietää ja

aistii sen, miten jotkut asiat tietyssä sukupolvessa eivät olleet mahdollisia, toiset kylläkin.

Vennyn tekijät joutuivat myös vaikeaan vertailukohtaan: sarjan alkaessa oli nähty hieno ruotsalainen *Kustaa III* -näytelmä ja loistava saksalainen Mannkirjailijaperheestä tehty dokumenttia ja draamadokumenttia yhdistävä sarja.

Myönnän, että minunkin korvaani särähtivät mä-muodot syntyjään ruotsinkielisen, mutta korrektaa suomenkieltä viljelevän sivistyneistön suussa, eräät miesten käytöstopojen karkeudet, mikä viittasi meidän aikamme junttimaiseen töksäyttelyyn, eikä 100 vuoden takaisin seurustelutapoihin. Samoin se, että ranskaa puhuttiin, mutta ruotsin sanaa ei kuultu yhtäkään. Eikö aito monikielisyys olisi ollut hyvä lisä ajanku-

vaan? Korostihan joku kriitikoista, että nimenomaan nykyajan ja menneen ajan välinen ero, olisi jotain korostamisen arvoista. Naisten ystävyuden kuvaaminen fyysisenä tuntuu myös vähän muoti-ilmiöltä ja senaikaisen kirjetyylin ylitulkinnalta.

Tuntemani teatterialan opiskelijat toivoivat nopeampaa kuvarytmiä, moittivat filmiä hitaudesta, vaunuilla ajamisesta ja Suomi-filmin aikaisesta patastelusta. Päivi Istala on muistuttanut mm. Karjalaisen Näyttämön Näyttelijöiden esittämästä näytelmästä *Raudanluja rakkaus*, eikä turhaan, Heini Tolan näytelmä kuvaa kolmiodraaman myös hyvin ja tiiviisti.

Nämä kommenttini ovat vain pohjustusta sille, että pääsisin estoitta kehumaan Sara Juhanintytär Paavolaista sen pääroolissa. Sara on monien isojen näyttämötöiden rinnalla saanut vastuulleen jo toisen suuren tv-sarjan pääroolin. Muistamme vielä järkyttävän, väkivallan edessä lamautuneen Lea Markun roolin Maria Jotunin *Huojuvasta talosta* tehdyssä tv-sarjassa. – Myös Venny joutuu pitkään pinteeseen. Ritva Ahosen käyttäminen vanhana Vennynä on hieno ratkaisu, siksi uskottava on yhtäläisyys, paitsi profiilin komeudessa ja uljuudessa myös tahdon lujudessa.

Saran roolityö näyttäytyy pienissä ja tarkoissa asioissa, tavassa katsoa, nostaa kulmakarvaa, siirtää suun asentoa kasvoilla, sanoa taka-ajatuksia täynnä oleva lause toiselle niin ehdottomana, että muurin murtamiseksi toiselle ei jää keinoja. Silti hänen kasvonsa kavaltavat aina myös sen hetken, kun kaiken taistelun alla on täysin haavoittuva ja haavoittunut lapsi, se jonka elämä aina uudelleen ja uudelleen pet-

tää. Ajattelun ja työskentelyn huolellisuus on vertaavailla.

Saran näyttelijänlaadun monipuolisuudesta minulle muistuttavat paitsi *My Fair Lady*n Elisän kaltaiset temperamenttipakkaukset myös hänen armottomat vanha-rouva -karikatyyrinsä Ryhmäteatterin 1980-luvulta. Sukulehemme haastatteli häntä ja Kari Heiskasta jo 1986. Järvenpään Aholassa on näyttely läpi kesän, jossa kerrotaan *Vennyn* valmistamisesta.

* * *

Olkoot nämä ajankohtaiset esimerkit valaisemassa sitä, miten ihmisten tarinat ovat loputtoman mielenkiintoisia, sotkuisia, selittämättömiä, polveilevia ja kuitenkin jotenkin ihmisten omista lähtökohdista käsin kovin ymmärrettäviä.

Niitä jaksetaan tässäkin lehdessä taas lukea. Olkaa hyvä ja kirjoittakaa, ”jokainen ihminen on jutun arvoinen”. Suomalaisten elämäkertabuumi eivät minnekään katoa. Sitäpaitsi, kuten tämänkertainen Vappu Anttilan kesämuistelo osoittaa – ihmisten yhteydenpito ja perhekuntien tavat, hullutellut ovat mainiota luettavaa. Myös kaikkinaiset kuvaukset sodanjälkeisistä asuinpaikoista, talojen rakentamisista, perheen muuttoruljansseista, muista elämänmuutoksista, lasten maailmallelähdoistä ja kotiinpaluista... myös huolista ja vaivoista, niistä pilvisistä päivistä voi kirjoittaa. Ilo tuplaantuu jaettaessa, suru puolittuu kerrotessa.

Kaikki on tiedon ja kokemuksen jakamista meidän sukuyhteisömme piirissä – human interestiä – koska ihminen on kiinnostava!

Onnea päätoimittajalle hänen täyttäessään 50-vuotta ensi juhannuksena!

JA TAAS ME KOKOONNUMME!

Sukukokous on kiva traditio jota on mukava siirtää myös jälkipolville. Itse olen siinä iässä, että perässäni koikkelehtii miehen lisäksi kolme koululaista. Viime kesänä kokoonnuttiin Tampereelle Varalan perinteikkääseen urheiluopistoon, kohde oli ystävällinen perheille. Kokouksen jälkeisen päivän saattoi viettää Särkänniemen huvialueella. Käytännön järjestelyistä vastasi Pekka Johanneksenpoika perheineen. Heille samalla suuri kiitos.

Luonnonkaunis paikka on Pyhäjärven kupeessa, kaikkialta näkee siintävät seljät. Sää suosi kokousta ja tauoilla saattoi kävellä vaikka vanhan liikuntamuseon kupeeseen. Ohjelmassa oli kokouksen lisäksi myös kesäteatteria ja rantasauna, tärkeintä oli kuitenkin yhdessäolon tuntu; tapaaminen, juttelu, toiminnan suunnittelu. Ja tietysti ryhmäkuva!

Tärkein suunnittelun kohde olivat internettiin laitettavat verkkosivut. Ideoiden lisäksi saatiin perustettua asiaa varten työryhmäkin. Sukuaiheisessa tietokilpailussa palkinto meni seniorille, Maj-Liisa Paavolainen Tampereelta otti vastaan kirjapalkinnon. Kunniajäsenet kukitettiin ja hallituksen jäsenet valittiin, puhetta johti Timo Paavolainen.

Pyynikin kesäteatterin parhailla paikoilla istui Paavolaisten sukuseuran jäseniä, kun näyteltiin komediaa Vain muutaman euron tähden. Lapset viihtyivät ja katsomon pyöritys vei voiton hyvästäkin karusellista. Juopon sution toilailut saivat suut hymyyn.

Illansuussa kokoonnuimme katsomaan vanhasta sukukokouksesta tehtyä TV:ohjelmaa. Lapset tapittivat tarkkaan tuttuja henkilöitä. Minä olin opiskelijatyttö, seisoin vierekkäin Juhani Paavolaisen kanssa ja annoin lausuntoja. Pikkuinen Erkki terästyytyy. Ohjelman jälkeen hän sanoo – aika eri näköiselle isälleen – ”Kyllä musta sä olit nuorena jotenkin komempi.” Niinpä niin. Nyt Jussi asuu viiden lapsensa kanssa viereisessä huoneistossa Varalassa. Välitämme hänelle hauskan kohteliaisuuden.

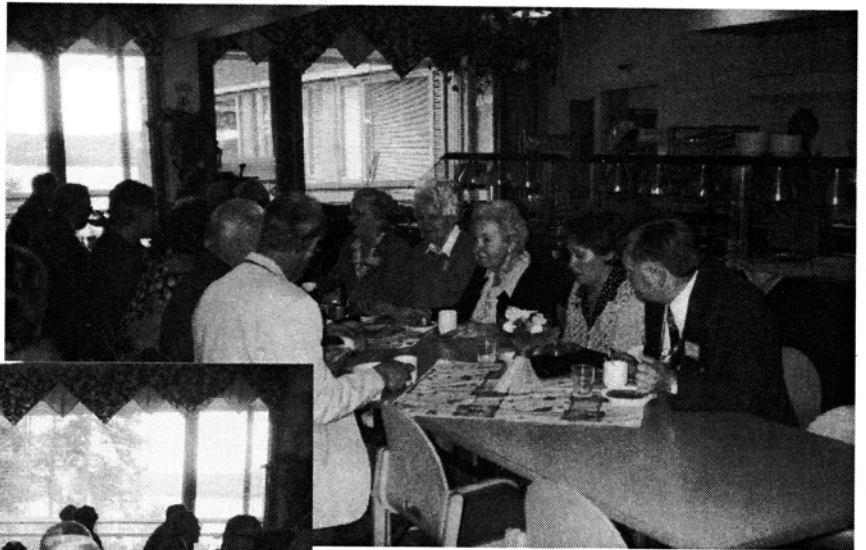
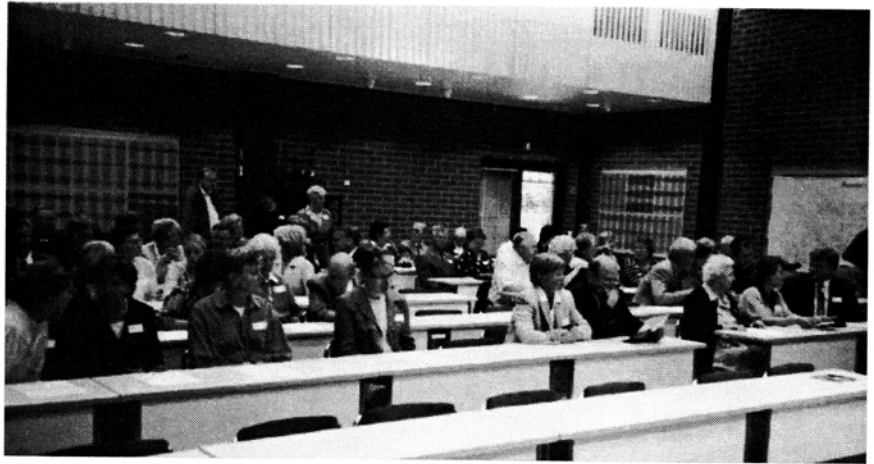
Kun pakkaamme tavaroita on Erkki jo vaihtanut puhelinnumeroita Jussin lasten kanssa. Eräänä päivänä hän varmasti kertoo kyseleville miltä tuntuu kuulua sukuyhteisöön.

Kuvagalleria seuraavilla sivuilla.

(Paula)

Tampereen Pekka toivottaa sukulaiset tervetulleiksi järjestäjien puolesta.

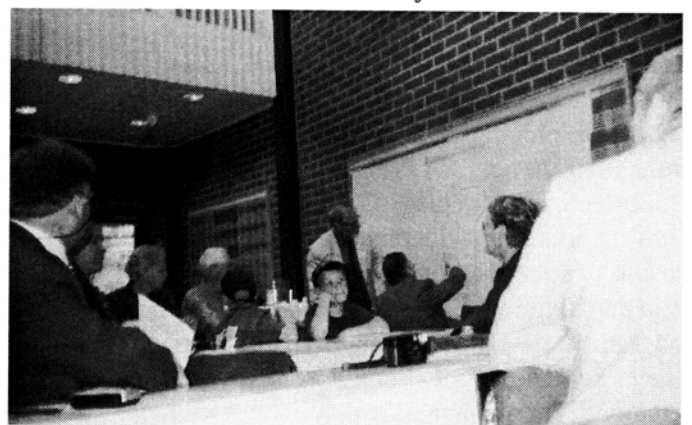

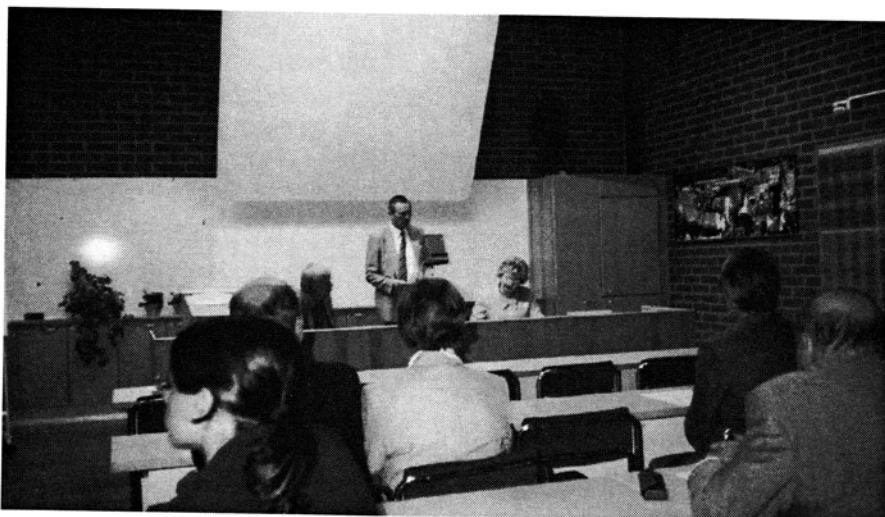
Syöminen on tärkeä osa kokousta.

Sukukartta on käymässä ahtaaksi.

Mukanaolijat ruksataan kartalle.

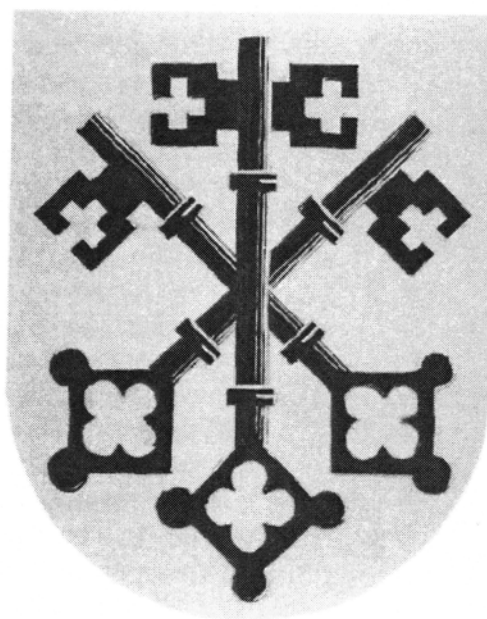

Taloudenhoitaja Erkki Paavolainen esitti katsauksen sukuseuran talouteen, myös keskustelu omista webbi-sivuista oli innokasta.

Kunniajäsenet kukitettiin iloisen puheensorinan kuuluessa taustalla.

Tämän sisarusparven lapset muodostivat iloisen serkkujoukon!

Jaakko Paavolainen

Eräs serkusparvi

Haluan muistella sitä serkussarjaa, johon itse kuulun sen nuorimpana. Meitä on yhteensä ollut yhdeksäntoista täysi-ikäisyyden saavuttanutta. Jäljellä on nyt enää kolme: sisareni Katri Veltheim, Terijoen Ilta Pimiä-Sysiö ja minä.

Serkussarjamme on polveutunut Pietari Antinp. Paavolaisesta (1846–1902; T32), ”kirkon Pietarista”, jonka vaimo Maria Pietarint. Käätä (1847–1906) synnytti kaikkiaan viisitoista lasta. Kun lapsikuolema oli tästä joukosta korjannut omansa, jäi jäljelle seitsemän perhettä, joiden lapsista serkussarjamme koostui. Tosin yksi sisaruksista jäi lapsettomaksi, nimittäin ikäjärjestyksessä kolmantena ollut Katri-täti.

Nuorimmaisista Helena, Jaakko ja Katri.

(1872–1954). Hän oli ollut aviossa kanttori Oskari Kaakonkalvon (ent. Kruskopf) kanssa. – Tarkasti sanoen serkussarjamme muodostui siis kuuden perheen lapsista.

Lasten ikäerot isoisä Pietarin perheessä muodostuivat suuriksi; ensimmäisen ja viimeisen väliä oli 23 vuotta. Näin ollen serkkujenkin ikäerot olivat suuria; ensimmäisen ja viimeisen väliä oli 31 vuotta.

Minusta nähden kaukaisimmat serkkuni olivat Vienolan Lauri ja Olavi. He olivat jo kauan ennen syntymääni tulleet helsinkiläisiksi, jotka vain lomaaikoina olivat kotiseudulla. Näin varsinkin Lauri, jonka elämästä en tullut paljoakaan tietämään. Olavi vietti enemmän aikaansa Vienolassa Alice-äitinsä ja kirjallisten töidensä ääressä. Näin ollen hän saattoi tulla Alicen mukana Kanneljärvellekin Elsan-päiville tai muille vastaaville. Mutta eräs valokuva todistaa, että meidän perhe ja Laurin perhe olivat kerran sattuneet Aholammin hiekkarannalle yhtäaikaan. Tuo lampi oli Kanneljärven Liikolan kylästä vähän itään, siis varsin lähellä Kivennavan pitäjän rahaa. Aholampi oli syvä kirkasvetinen lampi aitoa kannaksen tyyliä. Sen hiekkaranta oli jyrkähkö rinne, ilmeisesti talvenerän hiekanottoaika. Mutta hyvin se täytti tehtävänsä myös aurinkokylpylänä.

Talvisodan jälkeen paljon muuttui suhteissa Lauriin ja Olaviinkin. Ensimmäinen asuntomme Helsingissä Mechelininkadulla oli aivan lähellä Laurin asuinpaikkaa ja tietysti myös Olavin kaksiota, vaikka en siellä koskaan käynyt. Laurin luona sen sijaan kävin tietyn kauden aikana soittamassa flyygeä, kun oma

pianomme oli Viipurissa kadonnut liekkeihin. – En kuitenkaan tässä yhteydessä halua syventyä siihen monivaiheiseen elämään, joka alkoi versoa pääkaupungissa. Lauri ja Olavi olivat tavallaan läpi elämän ikäänkuin toista sukupolvea, niin täysiä serkkuja kuin olimmekin.

Suuri ikäero minulla oli myös Mikko-sedän lapsiin. Heistä vanhin Eino oli itse asiassa koko serkussarjan vanhin, syntynyt jo 1898 eli vuotta ennen kuin Lauri. Martta oli syntynyt 1902 ja Martti 1903. He olivat siis iässä aivan lähellä Olavia, 1903 syntynyttä. Silti Mikko-sedän lapset olivat minulle jo lapsuudessa tutunomaisia, mikä ilmiselvästi johtui siitä, että he asuivat tai olivat asuneet Kivennavalla, minne meillä oli kesäisin asiaa Mikko-setää, suntiota, tapaamaan. Osaksi se johtui siitä, että Mikko-setä oli naimisissa Anna Pimiän kanssa, ja ”pimiäläiset”, joista myöhemmin, olivat meille tuttuja terijokelaisia... Kuitenkin juuri Eino-serkku, joka oli lukenut apteekkariksi, oli varhain kadonnut Kivennavalta. Omasta puolestani löysin hänet vasta talvisodan aikana Konnevedeltä Keski-Suomen ja Savon rajaseuduilta, jossa hänellä silloin oli apteekkinsa. Sotien jälkeen Eino sai apteekin Kangasniemeltä, Mikkelin seudulta, ja silloin vierailin hänen luonaan ainakin pariin otteeseen. Elin silloin opiskeluvuosiini ja koin hänen erinomaisen vieraanvaraisuutensa ja kotoisen tuttavallisuutensa todellisena virkistysenä nuoruuden levottomassa mielentilassa. Hän ja hänen vaimonsa Ethel suorastaan pakottivat minut nukkumaan omassa tilavassa makuukamarissaan nukkuen itse toisaalla. Tuotiinpa aamukahvikin sänkyyn, mitä en koskaan ollut kokenut... Eino piti yllä terveyttään avantouinnilla saunasta, ja minäkin rohkaistuini samaan kammottavaan kokemukseen.

Varttuessani 30-luvulla maailmaa tiedostavaksi pikkupojaksi, tulin vähitellen tietoiseksi sekä Martasta että Martista eli Oma-Martista, koska Mikko-setä perhekuntineen kävi puolestaan Kanneljärvellä kesäisin. Martasta en silloin osannut suurempaa lukua pitää. Ikäneito oli minulle kaikinpuolinen arvoitus. Olin kuitenkin nähnyt valokuva-albumista Olavin ja Marttan tanssivan jotain taidetanssia opistomme lauluvalla kauan sitten. Se lienee ollut 1922, jolloin kaikki kantaperheet lapsineen olivat koolla. Martti-serkku taas hahmottui minulle osaksi äidin puheiden kautta. Ollen kaikelle boheemisuuudelle ”vihainen kuin rakki-koira” äiti selitti, että mies teki kaikenlaista, mutta ei mitään kunnollista, kuten esim. perustanut perhettä tai hankkinut ammattia. Totta olikin, että Martti vietti poikkeuksellista elämää. Hän teki eräretkiä, valtavia pyöräilymatkoja, keräili kaikenlaista: postimerkkejä ja biografia-tietoja lehdistä ja oli lisäksi käsistään taitava. Oli hän kuitenkin hankkinut pätevyyden puu-

käsitöiden opettajaksi, mutta milloin hän oli virassa milloin ei, sitä ei kukaan oikein tiennyt. Kun Martti tuli perheensä mukana meille opistolle, hän ei kahvikekkereistä paljon piitannut, vaan vaelteli omia aikojaan ja teki havaintojaan. Kerran hän kehaisi minua-kin sanoen, että minulla olisi hyvä erämiehen askel. Hän osasi myös taitavasti viheltää ja päästeli vaikeita Chopinin melodioita. – Sotien jälkeen Martistakin tuli helsinkiläinen ja hänestä ja hänen saavutuksistaan olisi paljon kerrottavaa. Yksinäisenä hän eleli koko ikänsä.

”Arralaiset” asuivat Viipurissa, joten heidänkin oli helppo käydä joskus meillä. Annikki-tätini oli naimisissa pastori Jooseppi Arran kanssa – häntä sanottiin Juusoksi – ja heillä oli viisi lasta. Vanhimmat heistäkin olivat jo varhain maailmalla: Pentti upseerina ja Hilikka Leimu upseerin vaimona. Juuso-setä oli kotoisin Hämeestä, joten ”arralaiset” olivat samalla vähän kuin eri heimoa, mustia ja värikkäitä. Hilkan jälkeen tuli Aune, joka oli sairaanhoitajatar ja yksinäinen. Hän oli myös jotenkin vammautunut. Naisväki kuis-kaili hänen pudonneen parvekkeelta, eikä suinkaan

Serkussarjan aikuisia Eino, Martta ja Olavi.

vahingossa. Minulle Aune-serkku oli siis ihmisenä suuri salaperäisyys. Seuraava lapsista oli Hely, jonka heti huomasi varsin kauniiksi, mutta jotenkin sulkeutuneeksi ja lopuksi oli Heikki, joka hänkin oli minua vanhempi, mutta johon suhtauduin kuitenkin yksinkertaisesti oikeana serkkuna huolimatta hänen hiljaisuudestaan. Koska v.1936 aloin käydä koulua Viipurissa äitini ja enoni omistamassa talossa asuen, jouduin silloin tällöin vieraisillekin ”arralaisten” luo, jotka asuivat aivan kouluni tuntumassa. Tällöin olisin tietenkin halunnut jutella Heikin kanssa, mutta talossa oli toinenkin yksinäinen, nimittäin Juuso-setä työhuoneessaan paperossiensa kera. Hän vangitsi minut seuralaisekseen eli hänen yksinpuhelukseen kiltiksi kuuntelijaksi. Silloisen ymmärrykseni valossa Juuso-setä puheli syvällisiä asioita. Huomasin, että ajattelemisen taito vaati ilmeisesti pysyttelemistä yksin omissa huoneissa, ja se kauhistutti silloista minääni, joka aina pyrki johonkin ulos.

Isäni Johannes-veli oli monien vaiheiden jälkeen ajautunut kanavankasööriksi Neituriin samalle Keski-

Suomen ja Savon välivyöhykkeelle, jossa Eino-serkun apteekkikin sijaitsi. Hänellä ja Westa-tädillä oli kolme lasta Aulis, Maire ja Reino, kaikki jo aikuistumassa minun vasta syntyessäni. Sieltä kaukaa he harvoin tulivat etelään. Selvä muistikuvani talvisotaa edeltävältä ajalta liittyi oikeastaan vain Aulikseen, joka toimi alikersanttina Viipurin eräässä varuskunnassa ja asui perheineen Erkonkadulla eli samassa talossa, jossa meilläkin – Katrilla, Helenalla ja minulla – oli koulukortteerimme. Kerran Aulis vei minut katsomaan niitä puisia kasarmeja Papulassa, joissa hän palveli. Palasin siltä reissulta täynnä viisautta sotasasioissa. Itse asiassa huomasin senkin, miten mukavalta saattoi ehkä tuntua, kun naiset eivät ole joka paikassa sotkemassa asioita.

Aulis sai kantaa sotainvaliidin raskaan taakan loppuelämässään. Hän ajautui eri vaiheiden jälkeen Tervon pitäjään, enkä puolestani koskaan enää häntä tavannut. Maire-serkkua näin harvoin. Häntä kuitenkin pidettiin serkku-tytöistä ehdottomasti kauneimpana. Tauno Hämäläinen Neiturin kanavan läheltä oli nai-

Pietari Paavolaisen jälkeläisten kokous Kanneljärvellä 1922:

Edessä vasemmalta Aune Arra, Ilta Pimiä, Uolevi Pimiä, Reino Paavolainen, Hely Arra

Toinen rivi vas. Annikki Arra, Aulis Paavolainen, Maire Paavolainen, Hilikka Arra,

Kolmas rivi Martta Paavolainen, Pentti Arra, Jooseppi Arra, Elsa Paavolainen, Erkki

Paavolainen sylissä Katri Paavolainen, Vesta Paavolainen

Neljäs rivi Mikko Paavolainen, Anna Paavolainen, Mari Pimiä, Sasu Pimiä, Alice Paavolainen, Johannes Paavolainen

Takarivi Eino Paavolainen, Katri Kaakonkalvo, Oskar Kaakonkalvo, Pekka Paavolainen, Lauri Paavolainen ja Olavi Paavolainen.

nut hänet jo varhain, ja kun Taunosta oli tullut Suolahden kauppalan johtaja, Mairekin asui siellä useiden lastensa kanssa. Vasta myöhäisellä iällään hän asui leskenä Helsingissä, jolloin kävimme Ritvan kanssa vierailuilla hänen luonaan. Sotien jälkeiseen aikaan siirtyi tutustumiseni myös Reino-serkkuun, joka vaikutti eri puolella Suomea tienrakennusmestarina. Eläkkeelle jäätyään hän asettui Tampereelle, kiinnostui sukututkimuksesta ja laati sukukirjankin. Hänen vaimonsa Maij-Liisa oli innokas työtoveri hänen rinnallaan.

Tulemme lopuksi ”pimiäläisiin” eli Juho Aleksanteri Pimiän ja hänen Mari-vaimonsa lapsiin: Uoleviin (Mikko), Iltaan ja Ilpoon, jotka 30-luvulla olivat minun ja sisartenikn läheisimpiä serkkuja. Tapio, joka 20-luvulla kuului joukkoon oli kuollut jo 1930. Tämä läheisyys johtui monista seikoista. Ensinnäkin siitä, että Mari ja Erkki olivat siskoksina lähellä toi-

Kesäinen hetki rappusilla vas. Martta, Anna, Märkku, Mikko-Pekka, Mikko, Ethel ja Einé. Takana Oma-Martti.

siaan; ikäeroa vain neljä vuotta. Oppikoululaisina he asuivat aluksi muutaman vuoden siskonsa Katri Kaakonkalvon ja tämän miehen Oskarin luona Kuopiossa kovaa koti-ikävästä kestäen. Sitten Mari avioitui J.A.Pimiän eli Sasu-sedän kanssa, ja heidän asuinpaikakseen tuli Terijoki, jonka oppikoulussa Sasu-setä oli uskonnon lehtorina. Terijoki oli kesäisin unelma- paikka hiekkarantoineen ja kesävieraineen. Olimme lisäksi aina tervetulleita Mari-tädin vieraanvaraiseen huusholliin, varsinkin kun minä olin hänen kummi- poikansa. ”Pimiäläisten” oli helppo tehdä vastavierailuja Kanneljärvelle junayhteyden avulla. Eikä vain kesä, vaan joulunkin tienoo oli vierailuaikaa.

Uolevi-serkun elämä oli minusta katsoen jo karannut ulottumattomiin. Hän kävi merikadettikoulua ja

oli vilkas menevä mies kaikkineen. Saatoin joskus havaita hänet mainioksi uimariksi, jonka krooli herätti tietoisuuden omien vastaavien kykyjeni vaatimattomuudesta. Hän soitti niinkään vauhdikkaasti pianoa, vieläpä kaikenlaisia iskelmiä mikäli ymmärsin, niin että minun täytyi vähän jännittää Sasu-sedän ja Mari-tädin puolesta, kun he kuitenkin olivat uskonnollisia. Ilta oli lähinnä Katrin ikätoveri. He elivät jo täyttä häkää ylioppilastyttöjen unelmamaailmassa. Ilpo puolestaan oli lähes samanikäinen Helenan kanssa, mutta minäkin mahduin mukaan, ja vierailuilla nukuimme samassa huoneessa. Syntyi pitkiä keskusteluja kaikesta taivaan ja maan välillä. Ilpokin oli hyvä uimari ja sukeltaja. Hän tunsu jo nättejä tyttöjä paikakunnalta ja soitti pianoa vauhdikkasti hänkin. Var-

Pimiäläiset perhekuvasa Mari ja Sasu, lapset Uolevi, Ilta ja Ilpo.

sinkin Kesäillan valssi oli hänellä sormissa, mutta huomasiin jo silloin, ettei hänelle jäänyt aikaa harjoitella. Serkuilla riittikin arkipäivän askareita. Sasu-sedällä oli kaunis entinen huvila asuttavanaan, ympärillä koivikkoo ja puutarhaa. Alueen rajaa pitkin kulki pienehkö joki, joka tarjosi palveluksiaan saunomisen yhteydessä. Myös vanhoja navetta- ym rakennuksia edustava rakennusrivistö löytyi samalla sivustalla kuin saunakin.

Kerran serkut Heikki ja Ilpo olivat meillä joulua viettämässä. Tarkoituksena oli tehdä todellinen hiih-

toretki Onkamo-järven maastoihin Liikolasta käsin. Kaikki oli valmisteltua, varsinkin suksien voitelu. Saimme vielä autokyydin Liikolaan noustaksemme suksille vasta siellä. Kuinka ollakaan, ilma meni aivan nuoskan puolelle. Suksista puuttui luisto kokonaan. Alku ei ollut vain hankala, se oli jopa surkea. Lykkäilimme suksia eteenpäin luulotellen, että kaikki voisi vielä kääntyä paremmaksi. Mutta ei, lumi alkoi tarttuilla pohjiin, niin että hiihto muuttui kävelyksi lumianturoiden kera. Niiden raapiminen pois pohjasta auttoi vain hetkeksi. – Ei ollut tehtävissä muuta kuin käydä eväihin käsiksi. Teet ja kahvit voileipäpakketeineen ja ehkä muinekin herkkuneen tekivätkin kauppansa ja toivat muutenkin lohdutusta surkeuteen.

Serkussarja kehittyi jo ennen talvisotaa suhteellisen hajanaiseksi, mutta sitä yhdisti heidän vanhempiansa vanhat siteet ja kanssakäymiset. Tiedostettuakin serkkuuden vaalimista nähtiin v. 1922, jolloin kaikki kantaperheet lapsineen olivat koolla Kanneljärven kansanopistolla. Vuonna 1936 perustettu sukuseura puolestaan suuntasi katseet suvun laajempaan kokonaisuuteen. Vuosikymmenen lopulla kuitenkin Erkki Paavolainen muodostui jonkinlaiseksi kokoavaksi henkilöksi kantaperheiden ja serkkujen kesken, kun perillisten entinen johtohahmo Pekka Paavolainen oli kuollut jo 1930. Kanneljärven opisto olikin sopiva kokoontumispaikka niin kivennapalaisille, terijokisille kuin viipurilaisillekin. silloin kun vietettiin esim. Elsan päiviä kahvituksineen.

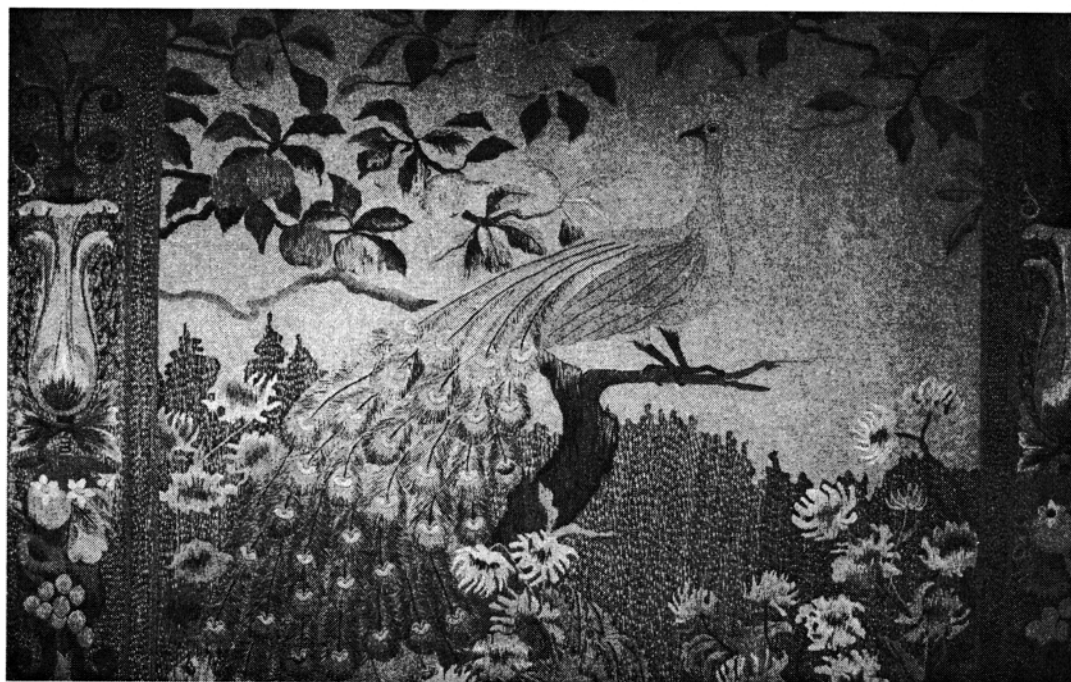
Erkki Paavolainen pysyi jonkinlaisena kokoavana voimana sotien aikana ja niiden jälkeenkin. Siitä ker-

toivat jo hänen 50-vuotispäivänsä toukokuussa 1940, joille kertyi sukulaisia ahtaista tiloista huolimatta. Suuremmassa huoneustossa Fredrikinkadulla jatkuivat erilaiset kutsut milloin syntymäpäivien, milloin häiden ja hautajaisten merkeissä. Serkkujakin oli aina paikalla, ja itse asiassa serkkujen painopiste olikin siirtynyt huomattavasti Helsingin suuntaan. Mutta yhteyden tunne säilyi myös kantaperheiden jäsenten kuollessa pois, usein kaukana maaseudulla. Heidän hautajaisiinsa serkutkin mahdollisuuksiensa mukaan pyrkivät osallistumaan.

Tulevaisuus näyttää missä määrin serkkujen lapset, joita heitäkin on runsaasti, jaksavat kokea ja ylläpitää yhteyttä. Luonnonlakien mukaan se tuskin on mahdollista yleisellä tasolla. Sensijaan saattaa tässä ryhmässä jatkua suhteellisen läheisten perheiden yhteydenpitoa, varsinkin jos asumapaikat ovat lähellä toisiaan.

Olen kokenut serkkuuden merkittäväksi kasvatus-tekijäksi elämässäni. Pikkupoikana se merkitsi tietenkin jännittävää tuttavuutta ja seikkailun odotusta. Myöhemmän elämäkokemuksen valossa oivaltaa, että serkut merkitsevät väliporrasta kotoisesta maailmasta kohti yhteiskunnallisia ihmissuhteita. Serkut näet olivat tutunomaisia ja läheisiä, mutta sittenkin erilaisia kuin oman perheen jäsenet. Heillä saattoi olla aivan yllättäviä mielipiteitä ja tottumuksia. Heidän kanssaan oli opittava tuota vaikeaa suhtautumistaitoa, joka kuitenkin ei ollut niin vastuullista kuin ihmissuhteet myöhemmin elämässä.

Serkut ovat elämän rikkaus.

Vesta Paavolaisen riikinkukko-seinävaate.

Maj-Liisa Paavolainen

Riikinkukko ja metso

Vuonna 1919 asui Johannes Pietarinpoika Paavolainen (T 59) perheineen Juustilassa. Samaan aikaan siellä asui emigranttina tsaarin viimeinen tallimestari, jolla oli tiettävästi korkea sotilas-arvo, liekö ollut peräti kenraali. Hänen vaimonsa oli ranskalaisentyinen taidemaalari.

Johanneksen vaimo Vesta (s. Peterzens) oli kieli- taitoinen, ja harrasti myös taulujen maalaamista, mistä syystä nämä kaksi naista ystäväystyivät.

Jossakin vaiheessa tämä venäläispariskunta lähti Ranskaan. Ennen lähtöään rouva halusi antaa Vestalle jonkin muiston. Hän piirsi seinävaatteen mallin, minkä Vesta sitten suurensi 160 × 210 cm kokoon, ja ompeli.

Venäläisrouva kertoi Vestalle saaneensa aiheen hovissa olleesta kultaisesta pöytäkellosta, jossa riikinkukko istui omenapuussa.

Jostakin syystä tallimestari pariskunnan lähtö Juustilasta oli ollut yhtäkkinen, ja kiireellinen. Sen vuoksi asianomainen rouva oli sanonut Vestalle, ettei hän ennäätä suunnitella malliin väri- tystä, mutta oli jatkanut, että osaathan sinä sen värittää itsekin. Niinhän Vesta sitten tekikin.

Se on ommeltu silkki-, ja villalangoilla, ja siinä on 134 eri värisävyä. Tosin villalangat olivat liian paksuja, joten ne piti purkaa säikeiksi.

Reino pikkupoika, oli jossakin leikeissään loukannut jalkansa, ja sai polveensa luumädän. Hän joutui viettämään pitkän aikaa vuoteessa. Siinä Reino aikansa kuluksi halkoi villalankoja, pitämällä langanpätjän toista päätä etuhampaitten välissä. Vielä vanhanakin hän sanoi voivansa aistia, miltä silloin ham- paissa tuntui.

Vesta-äiti oli makuuhuoneessa Reinon seurana, ja ompeli seinävaatetta. Hän ompeli sitä puolen vuoden ajan joka päivä.

Kun sitten aikanaan vietimme Reinon kanssa häitä, saimme tämän seinävaatteen häälahjaksi sillä perusteella, että Reino oli tehnyt siihen ratkaisevan osansa.

Tokihan sen olisi halunnut kuka tahansa omakseen, kuten sitten osoittautui- kin. Perheen ulkopuoleltakin siihen oli kiinnostusta. Heti häitten jälkeen saimme huomattavan ostotarjouksen, mutta emme myyneet mistään hinnasta.

Harmi etten minä, eikä kukaan toinenkaan tullut kirjoitaneeksi tämän tallimestarin nimeä muistiin. Vesta-äiti puhui aikoinaan usein tästä pariskunnasta. Niihin aikoihin nimi oli ilman muuta selvä, ja siihen suhtautui niin, että tämän nyt muistaa vaikka miten hyvin. Toisin on käynyt.

Pitää vielä mainita, että me vuosikymmentä myöhemmin Reinon kanssa Leningradin Eremitaasissa näimme tällaisen kultaisen pöytäkellon, jollaisesta emigranttirouva oli kertonut. Sen nähdessäni hämmennyin niin, että oppaan selostus kuinka tsaari oli sen vaimolleen teettänyt, meni ohi korvien.

Toisenkin ison seinävaatteen Vesta on ommellut vuonna 1920. Siihen hän on itse piirtänyt mallin. Siinä metso istuu honganoksalla.

Sille käsityölle kävi niin, että kauppaneuvos Lin- namo Viipurista halusi sen ostaa, ja Vesta möi sen hänelle. Kuitenkin ennen kuin Vesta luopui tästä seinävaatteesta, halusi hän valokuvan siitä itselleen muistoksi.

Saka Paavolainen

KAKSI LILJAA

Erna ja Johannes Paavolaisen tarina

Kotona 6. 6. 1942

"Oma rakas Jussini!

Kiitos kauniista kirjeestäsi 2.6. Olin niin liikuttunut, kun luin kirjettäsi. Luin sen moneen kertaan ja huomasin taas uudestaan, että minulla on hyvä puoliso ja Outilla kultainen isä. Meidän avioliittomme on onnellinen, kun vain Jumala antaisi terveyttä meille molemmille, että saisimme vielä rauhan tultua elää onnellista elämäämme"

Näin kirjoitti mummoni Erna (s. Kokkonen) miehelleen Johannekselle (Jussi T 62) rintamalle, jossa vaarini oli komppanianpäällikkönä, kesällä 1942. He olivat olleet viisi vuotta naimisissa ja mummoni asui heidän tyttärensä Outin kanssa omakotitalossa Tampereella. Isovanhempani olivat sukuseuran aktiivisia jäseniä ja mukana mm. ensimmäisessä sukukokouksessa Kivennavalla 1936. He olivat naimisissa 55 vuotta ja saivat kolme lasta sekä neljä lastenlasta, mutta millainen heidän yhteinen elämänsä oli?

Viipuri vuonna 1931

Johannes Paavolainen opiskeli Helsingissä lainopillisessa tiedekunnassa tarkoituksena valmistua tuomariksi kunnes hänen isänsä Mikko (T 37) kuoli vuonna 1929. Perheen vanhimpana lapsena Johanneksesta tuli perheen pää ja hän palasi Viipuriin ja meni töihin Viipurin poliisilaitokselle pitääkseen huolta perheestään.

Mummoni koulutie kulki Paavolaisen talon ohi ja hänet nähdessään Johannes tiuskaisi siskolleen Ai-

nolle *"pois tieltä haluan nähdä kun hän kävelee talon ohi"*. Vaarini oli mummoani yhdeksän vuotta vanhempi 24 vuotias nuori herrasmies. Kun hän näki tämän nuoren tytön kävelevän ikkunansa ohi, sanoi hän perheelleen *"niin nätti ja suoraryhtinen... Hän on tuleva vaimoni"*. Eikä mennyt aikaakaan, kun he tapasivat yhteisten hiihtoretkien merkeissä Papulan metsässä. Kuulostaa romanttiselta varsinkin, kun nykyaikana on mahdoton kuvitella nuorison lähtevän ensi treffeillä hiihtelemään. Näistä hiihtoretkeistä alkoi koko elämän kestävä rakkaus ja yhdessäolo.

Heidän seurustelunsa aikana vaarini oli jonkin aikaa Helsingissä opiskelemissa poliisin ammattia.

Suomenlinna 11. 9. 1934

"Rakas.

Jo toista viikkoa on kulunut siitä, kun jätin Sinut ja kaikki siellä Viipurissa. Matka Helsinkiin oli, kuten arvaat kovin ikävä. Ainoana lohdutuksena oli tieto siitä, ettei tätä vieraalla maalla oloa kestä enää kuin ensi viikon loppuun. ... Sinulle tuhan-sia lämpöisiä suudelmia ja herttaiset terveiseni toivossa, että muistelet minua... Sinua muistaen, Jussisi"

Kihloihin he menivät juhannuksena 1936 ja naimisiin seuraavana vuonna 5. 9. 1937 Viipurin Tuomiokirkossa. Aluksi nuori pari asui Viipurissa Vallin rinteellä ja myöhemmin Ernan äidin talossa Moukarinkadulla, jonka omisti mummoni isän yritys Karjalan Valimo. Viipurissa syntyi myös esikoinen Outi kesällä 1938.

Johannes toimi aluksi poliisina Viipurissa kunnes sai komisaarion viran Tampereen poliisilaitokselta 1941, mutta tässä välissä oli tietenkin talvisota.

Sota-aika

Mummoni kertoman mukaan sotaa pakoon lähdettiin niin nopeasti marraskuun viimeisenä päivänä, että aamiaistarvikkeet jäivät pöytään. Mukaan tuli vain muutamien henkilökohtaisten tavaroiden lisäksi yksi matkalaukku, johon oli pakattu vaatteita vuoden vanhalle Outille. Perhe lähti ”pirsillä” Tienhaaran junasemalle ja matkalla käytiin ojan puolellakin, sen verran kova kiire oli. Junalla sitten matkattiin sukulaisten luo Joroisiin ”Mulan taakse” ja myöhemmin sinne matkasivat myös Johanneksen äiti ja sisarukset (Helmi ja Aino).

Oli varmasti kurjaa sodan keskellä miettiä, miten oma perhe voi ja koska heidät seuraavan kerran mahtaa nähdä. Kirjeenvaihto sota-aikana olikin kovin tii-

rempia ovat keittiöhellaankin sellaiset pienet klappit niin kuin siellä päin sanotaan...

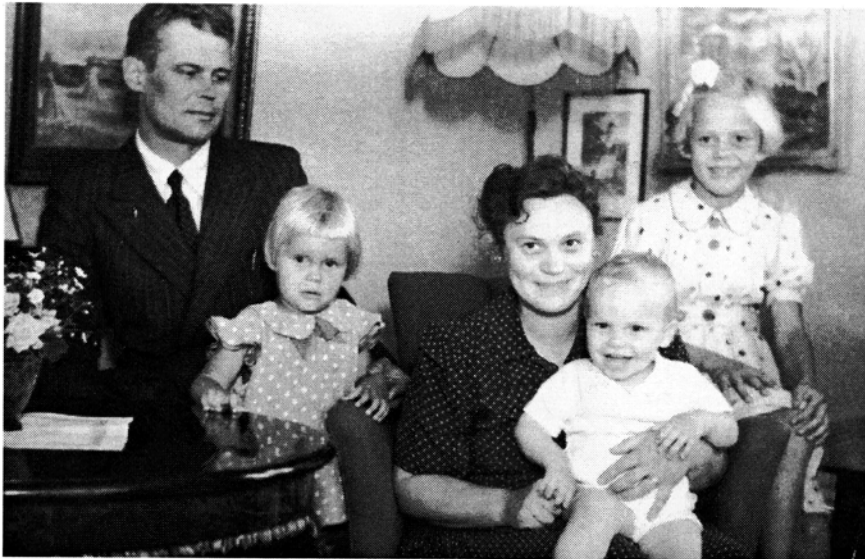
Voios kultaisesti rakas Ernukka ja Outi tyttö. Mummoille paljon terveisiä. Muista ettet vilustuta Outia. Pue aina hyvin, kun päästät ulos...

Sinua ja Outia kaivaten ja aina muistellen

Sinun Jussisi”

Elämä Tampereella

Sodan jälkeen Johannes ja Erna Paavolainen asettuivat Tampereelle, Nekalaan. Siellä syntyivät myös perheen lapset Riitta Helena vuonna 1944 ja kaksi vuotta myöhemmin 1946 isäni Pekka Juhani. Tampereen keskustaan Sammonkadulle perhe muutti vuonna 1958. Mummollani oli Pellervonkadulla lyhyttavaraliike, jota hän hoiti vuoteen 1965 jolloin hän jäi sairaseläkkeelle. Vaarini toimi Tampereen poliisilaitoksella rikososaston apulaisjohtajana vuoteen 1972 asti, jolloin alkoi yhteinen eläkeikä ja jälkikasvun elämän seuraaminen. Meitä lapsenlapsia on neljä (minä, vel-

vistä mummoni ja vaarini välillä. Kirjeistä on luettavissa se ikävä ja huoli mitä toisesta kannettiin, mutta myös tuki ja turva, jonka tiivis yhteydenpito antoi. Minua hymyilytti, kun luin vaarini kirjeitä, joissa oli paljon neuvoja ja ohjeita arkielämän sujumiseen vaikka itse sodassa arki oli kaukana. Ehkä kotiasioiden miettiminen ja niihin osallistuminen edes kirjeiden kautta toi jonkinlaista lohtua ja uskoa siihen, että sodan päätyttyä odottaa oma koti ja perhe-~~onnellinen~~ onnellinen arki.

Vienan korpi 25. 10. 1941

”Rakas Ernukkani ja isän oma Outi tyttö

Joko puita on tullut lisää? Jos saat niin ota vain 8 syliä, sillä ne ovat sekapuita. Muista sitten, että ne on paras sahata kuudeksi jos ne ovat metrisiä. pa-

jeni Petri ja serkkuni Virpi ja Tomi, jotka ovat tätini Riitan lapsia) ja meillä kaikilla on ollut ihania hetkiä mummon ja vaarin luona Sammonkadulla.

Vuonna 1992 lähtivät isovanhempani viimeiselle taipaleelle, ensin vaarini ja kahden kuukauden kuluttua mummoni. Elämää elettiin yhdessä 60 vuotta, jotka pitivät sisällään monenlaista, mutta pääimmäisenä tunteena varmasti oli rakkaus sekä luottamus toiseen.

Mummosta ja vaarista jäi minulle paljon lämpimiä ja rakkaita muistoja, joita on mukava muistella perheen kesken. Eritoten mieleeni on jäänyt mummoni nauru, pehmeä syli ja monet hauskat tarinat, joita mummo karjalanmurteella kertoi aina uudestaan ja uudestaan. Vaaristani muistan tarkan ja suojelevan, mutta lämpimän ja isosydämisen ihmisen jolle lapset ja lapsenlapset olivat kaikki kaikessa.

Kaksi Liljaa
Erna ja Johannes Paavolainen
5.9.1937

*Kasvoi kerran kaksi liljaa
Iltatuuli niitä hiljaa,
puistikossa huojutteli
Ystävyydessä he eli
niin kuin kuiskais toisillensa
suloisinmat terveisensä*

*

*Ystäväni – kaksi liljaa
kuuntelette tässä hiljaa
ystävien toivotukset
monet hartaat huokaukset
Olkoon onni osananne
elämäntiellä kulkiessanne*

*

*Toinen toistaan tukekaatte
kahden kuormaa kantakaatte
Yksi sydän yksi mieli
vaatii rakkauden kieli
Silloin lämpö kotilieden
yhdistääpi vaimon, miehen*

*Maaailmassa on niin kylmää
joka hyvät neuvot hylkää,
välitä ei yhteistyöstä
Hyjinen kalla tulee myötä
kylmentääpi kotilieden
rauhan, rakkauden vieden*

*

*Süispä rakkaat ystävämmä
katset ylös nostakaatte
rakkauden lähteen luokse
Sieltä uutta voimaa juoksee,
virvoitusta väsyneelle
uutta voimaa uupuneelle*

*

*Iäisesti aina pysyy
rakkaus ken sitä kysyy,
etsii elon lähtehestä
Elontiellä silloin kestää
joka johtaa viimein kerran
luokse rakkauden Herran*

Matti-setä

Johtokunta esittäytyy

Uusi johtokunnan jäsen
Armi Auri (T 425)

Synnyin ennen sotia vuonna 1938 Kivennavan Lintulassa. Äiti, Aili Bister (T 417), s. Paavolainen, isä Otto Bister.

Evakkoon lähdimme syksyllä 1939, ensin Kuhmoisiin ja sitten Koski HL:n (nyk. Hämeenkoski). Naimisiin menin vuonna 1961 Raimo Aurin kanssa ja muuttimme Tampereelle. Esikoisemme Mikko syntyi 1962, Jukka 1964 ja Hanna 1967. Mieheni kuoli hiihto-onnettomuudessa Rukalla vuonna 1990. Olin ennen naimisiinmenoa Biokemiallisessa tutkimuslaitoksessa laboranttina ja Tampereella lääketehdas Starissa. Jukan syntymän jälkeen jäin kotiin lapsia hoitamaan. Kun Hanna lähti kouluun 1974, oli aika lähteä töihin. 10 kotivuoden jälkeen oli helpompi aloittaa täysin eri alalla, Tampereen Säästöpankissa. Kun pankkimaailmassa alkoivat saneeraukset, TAP pilkottiin ja kontto-

rimme siirtyi KOP:lle. Olin valmis jättämään työt nuoremmille. Pääsin ns. ”putkeen” eli kaksi vuotta työttömänä ja nyt olen ollut neljä vuotta eläkkeellä.

Lastenlapsia on yhdeksän, joista vanhin on 10-vuotias, joten sukankutomista riittää.

Olen harrastanut mieheni kuoleman jälkeen kansantansseja. Olen myös eläkkeelle jäätyäni toiminut vapaaehtoistyössä Mummon Kammarissa.

Vanhemmiten on myös suku alkanut kiinnostaa enemmän. Olin jo silloin tällöin käynyt sukkokokouksissa ja tavannut suvun jäseniä. Matka Terijoelle sukkokokoukseen oli varsin antoisa. Kun äidiltäni jäi paljon vanhoja sukuseuran lehtiä, olen lukenut niitä suurella mielenkiinnolla ja samalla selannut ns. punaista kirjaa. Odotankin innostuneena uutta mahdollista matkaa Kannakselle.

Sukuseuran johtokunta yhteystiedot

Rauno Paavolainen
Esimies
Sepänkatu 2 A 3
15150 LAHTI
03-733 4401
rauno.paavolainen@luukku.fi

Pekka Paavolainen
Varapuheenjohtaja
Koivukuja 4 A 6
33960 PIRKKALA
03-368 1755
pekka.paavolainen@mtv3.fi

Eeva Sundberg
Sihteeri
Vänrikki Stoolinkatu 3 A 7
00100 HELSINKI
09-4365 5500
eeva.sundberg@pp.inet.fi

Erkki Paavolainen
Taloudenhoitaja
Ahmakatu 4 c 18
05460 HYVINKÄÄ
040-551 2037
erkki.paavolainen@pp.inet.fi

Annikki Paavolainen
Vitsiäläntie 205
14700 HAUHO
03-675 1209

Kari Paavolainen
Rajatie 50
17130 VESIVEHMAA
03-766 7218, 0400-357 193
kari.paavolainen@pp.inet.fi

Lauri Paavolainen
Hokkarinharjuntie 3 as. 5
47710 JAALA
05-384 641

Matti Paavolainen
Purokatu 44
15200 LAHTI
03-733 4084
matti.paavolainen@helsa.hel.fi

Pentti Paavolainen
Jalavatie 2 A 2
00270 HELSINKI
09-458 2241
pentti.paavolainen@teak.fi

Juhani Paavolainen
Varajäsen
Länsilahdenkuja 4 C
09-692 6893
paavolainen@chi.inet.fi

Armi Auri *vara-?*
Rautatieläisenkatu 11-13 A 10
33100 Tampere
03-213 1230

Inkeri Nummelin
Varajäsen
Metsäpellontie 49
15200 LAHTI
03-733 4321

Kunniajäsenet

Maj-Liisa Paavolainen
Jaakko Paavolainen
Ritva Paavolainen

Valma Vuorenmaa (s. Bister)

Bisterien matka Kivennavalle

Sateisena kesäkuun 9 päivän aamuna 2002 Lahden linja-auto asemalle kerääntyi unisia lähtijöitä. Meitä oli yhteensä 25 henkilöä. Bistereitä oli mukana neljästä sukupolvesta, Koppanoita ja Helppolaisia kahdesta. Olivathan Bisterit ja Koppanat kahdella avioliitolla liittyneet yhteen.

Sanoin auton lähtiessä, että ”Nyt sit’ männää kottiin omaan sänkyyn”, sinne olin evakkomatkalla itkien kaivannut iltaisin.

Matkalla Helmi Ollila (s. Bister) kertoi isovanhemmistamme ja elämästä Kivennavalla. Tuomas Bisterillä oli maatila Valkjärvellä. Pojista ei kukaan ollut kiinnostunut maanviljelystä ja saivat pientä ”ilkaa” käyttäen isänsä aloittamaan myllyjen pidon. Hänellä oli kaksi myllyä. Toinen Kivennavan Vuottaan kylässä ja toinen Lintulan kylässä luostarin naapurissa. Nuo muistelot olivat mukavaa kuultavaa ihan ”tulliit” kyyneleet silmiin. Ja näitä myllyjen paikkoja nyt olimme etsimässä.

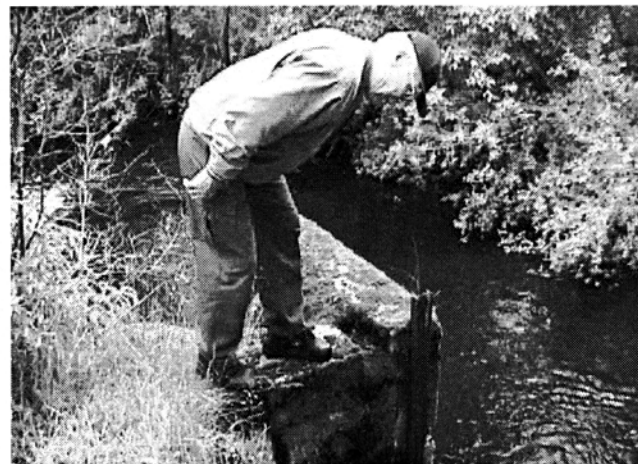

Siinä, siinä se on Vuottaan kylä. Tuolla on joki ja silta, tuossa se on, minun ja Alpon kodin paikka. Myllyn patoa ei enää ollut, ja mielessä ollut suuri myllylampi oli kutistunut puroksi ja kasvanut melkein umpeen. Mutta alavirrassa oli tuttua matalaa vettä, missä olimme leikkimässä, kun pommitukset alkoivat. Äiti kirjoitti isälle rintamalle: ”Mie olin huuhtomassa pyykkii myllylammel’ ja lapset olliit uimas’ alavirrassa, kun koneet tulliit ja alkoit ampuu. Multa pöllys ja tul ihan pimeetä. Mie en näht’ mittää, ja konttaamalla, märät pyykit sylis, menin sirpalesuojaan. Lapset olliit männeet tapulien alle piiloon. Sit’ ko’ voitiin tulla essiin myö lähetti tykkikorsuun ja lapset jäi sinne Tuomaan kass, mie kävin koton pakkaamas mut’ lapset ei enää kottii nähneetkää. Yöll’

lähetti pyörill’ sottaa pakkoon. Sinne jäi kaik’ tavarat pihall ei saant’ kuljetust, toivottavast’ tulloot peräs”. Tuntui yhtä aikaa hyvältä ja haikealta seisoa siinä oman sängyn paikalla, vaikkei ollut kotia eikä omaa sänkyä enää. Ihan kuin aurinko olisi paistanut kirkkaammin, vaikka oli pilvistä.

Sitten kävelimme puoli kilometriä eteenpäin. Sieltä löytyi Koppanan Tuomaan talo, äitini syntymäkot, ihan ehjänä, mutta ränsistyneenä. Siellä asui vanha maatuska poikansa kanssa. Marja Halme oli muistanut ottaa kahvipaketin mukaan, ja niin pääsimme Tuomas Koppanan pihamaalle käymään. Ikkuna pihatiepiet olivat vielä samat kuin vanhoissa valokuvissa, mutta osa ikkunoista oli lyöty umpeen, luultavasti la-

sin kalleuden takia. Suora oli vielä Huumosen Vikin rakentama talo. Vinttikaivo oli entisellä paikallaan, mutta vintti oli uusittu.

Koko ikäni olen ihmetellyt, miksi ne meitä pieniä lapsia ampuivat, mutta tällä matkalla sekin selvisi. Koppanan talosta vähän matkaa eteenpäin oli rinteseen kaivettu autovarikko. Se oli koneiden kohde, eivät pienet lapset.

Terijoen ruokailun jälkeen ajoimme Tirttulaan. Sieltä löytyi Toivo ja Lyydia Helppolaisen (s. Koppana) talo. Sieltä lähti Liisa Valtonen (s. Helppolainen) sotaa pakoon. Nyt talossa asui kesäajat nuori nainen, joka viljeli vihanneksia. Olipa hyvin hoidettu puutarha. Ja Helppolaisten aikaiset omenapuut olivat hyvässä kunnossa. Marja Halme ja Markku Heikkilä tarkistivat maa-alueen kartoista, että oli oikea paikka. Kirkkoa, jota Lyydia aina lypsäessään katseli, ei enää näkynyt. Multa oli muhevan näköistä, ja juurekset kasvoivat komeina, vaikka oli kesäkuun alkua.

Matka jatkui Kivennavan kirkkomäelle. Kirkosta oli jäljellä vain laatta ja portti, hautakivet olivat poissa. Mutta ukkoskuurosta huolimatta näköalat olivat huikeat. Silmän kantamattomiin siintäviä vaaroja. Todella kaunis paikka esi-isiemme levätä. Tuntui kovin pahalta, kun ei ollut hautakiviä, eikä tietoa isoisän hautapaikasta.

Yöpyminen Terijoella hotellissa olisi oman kertomuksen paikka, mutta näimme sateisena iltana ainakin Terijoen kuuluisat hiekkarannat. Aamulla vielä käynti Vuottaalla Helppolaisten kotipaikalla, mistä Pirkko Kuhanen (s. Helppolainen) oli evakkomatkalleen lähtenyt.

Matkalaiset Viipurissa: Takana vas. Harri Katajisto, Harri Bister, Martti Bister, Ilkka Kuhanen, Markku Heikkilä
Seur.rivi: Teemu Hienola, Jukka Ollila, Marja Bister, Seija Ollila, Pirkko Kuhanen, Antti Vuorenmaa, Liisa Valtonen, Helmi Ollila, Elisa Vuorenmaa, Satu Lehtonen, Alpo Bister, Marja Halme, Tuija Hienola, Kerttu Katajisto, Mirja Bister, Armi Auri, Raija Valonen, Kaija Ollila ja Valma Vuorenmaa

Armi Auri

Isovanhempien jalanjäljillä

Matka Paavolaisten sukkokokoukseen vuonna 2000 synnytti ajatuksen uudesta matkasta Kivennavalle ja Terijoelle Bisterin serkusten kanssa.

Bisterit olivat siirtyneet Valkjärveltä Kivennavalle vuonna 1932, ensin Vuottaalle, jossa oli jo ennestään mylly ja sitten Lintulaan, josta ostivat tilan läheltä Lintulan luostaria. Vuottaalle jäi Uuno Bister ja Lintulaan rakennettiin vehnämylly, saha ja höyläämö. Lintulaan hankittiin myös oma sähkö. Kun äitini, Aili Bister (T417), tuli ensi kertaa Lintulaan tunsin hän tulensa kaupunkiin, niin valaistu paikka oli.

Sodan syttyessä oli tarkoitus, että isäni polttaa talon, mutta sitä hän ei kyennyt tekemään. Tätini kertoi, että nimismies sytytti rakennukset palamaan.

Lähestyessäni nyt synnyinpaikkaani, tunsin jännitystä ja jonkinlaista ahdistusta. Ja siinä se oli; joki, kaunis ja kirkas, saniaisten reunustama. Talon kivijalka oli selvästi nähtävissä, tosin sammaloituneena. Suuret kuuset kasvoivat kivijalan sisä- ja ulkopuolella. Pato ja silta, joka oli ollut joen yli myllylle, oli osittain pystyssä, ruostunut rautakaide sieltä täältä jäljellä, Kielot kukkivat. Paikka oli kaunis raunioituneenakin. Aika pysähtyi – kyöneleet pyrkivät esille. Mennyt aika oli miltei käsin kosketeltavissa. Yhteiskuuluvaisuus suvun ja menneisyyden kanssa on tärkeää – se on osa minua.

Alueena Karjala merkitsee paikkaa, jossa esivanhempani elivät ja josta juureni löytyvät. Tänne toivoin palaavani uudestaan.

Pentti Paavolainen

Hertta ja hiipuva Olavi

Paavolaisten suvun kestojulkkis Olavi pääsi näyttämölle tänä keväänä Juha Vakkurin kirjoittamassa näytelmässä *Hertta ja Olavi* Helsingin kaupunginteatterin pienellä näyttämöllä.

Olavi on esiintynyt jo aiemmin Hannu Laurin tulkitsemana filmissä *Pedon merkki* sekä Veikko Honkasen ja Timo Jurkan tulkitsemina erilaisina Arthurkarikatyyreinä Helvi Hämäläisen romaanien pohjalta tehdyissä näytelmissä ja elokuvassa. Aikoinaan radiolle tehdyssä *Eurooppalaisessa Odyssiassa* erinomaisena kertojana oli Jaakko Pakkasvirta.

Tällä kertaa asialla on kirjailija Juha Vakkuri, jolla on laaja tuotanto takanaan, mutta ei näytelmiä. Hän on laatinut näytelmänsä *Hertta ja Olavi* Hertta Kuusisen kirjoittamien kirjeiden ja muun materiaalin pohjalta. Käsiohjelmassa paljastetaan, että hänellä olisi ollut suunnitteilla televisiota varten elämäkertasarja. Näytelmän on pienieleisen tyylikkäästi ohjannut Petteri Sallinen ja niukasti 50-luvun henkeen vastannut Oskari Torvinen.

Hannu Lauri on tehnyt komean uran, lukuisia vaativia ja hienoja roolisuorituksia, aluksi Suomen Kansallisteatterissa, Turun kaupunginteatterissa ja Helsingin kaupunginteatterissa. Ikääntyvän Olavin rooli sopii hänelle sikäläkin erinomaisesti, että paitsi ulkoista näköisyyttä ja sopivaa miehistä itserakkautta, hän kykenee äkillisiin älyllisen rekisterin vaihdoksiin, itsesäälisestä valittamisesta, iskeviin solvauksiin, helliin kohteliaisuuksiin, kiusoitteeluun ja alatyylisiin heittoihin, jotka myös ovat henkilökuvan autenttisia piirteitä. Ainakin ensi-illassa Hannu Lauri piti myös puheilmaisuusnsa aisoissa, joten hänelle viime vuosina maneeriksi tulleet liioittelevat volyyminvaihdot olivat paremmin hallinnassa.

Keskustelu Pekka Laihon esittämän psykiatrin kanssa oli erinomaisen intensiivinen älyllinen mitelö: psykiatri ei kysymyksillään pysty huijaamaan Freudinsa lukenutta Paavolaista, joka ironisesti osaa myös analysoida itseään.

Esityksen yhtä upea roolityö oli Satu Silvon Hertta Kuusinen. Hänen ryhdikäs, työlleen omistautunut ja älyllisesti tasavertaisen terävä hahmonsä teki tästä kypsien ihmisten suhteesta hyvin uskottavan ja mahdollisen. Niin suuret sosiaaliset ja poliittiset etäisyydet kuin heillä julkisen elämänsä ja sidosryhmiensä

kannalta oli – kuohuva vuosisata oli molempia kuljetanut – heillä oli kuitenkin tietyllä lailla yhteistä sosiaalista taustaa.

Näytelmässä viitataan Hertan äidinpuoleisen suvun maaomaisuuksiin ja vauraan talon tyttäreeseen, jonka nuori maisteri Otto W. Kuusinen ”hurmasi runoiltaan”. Lyhytaikaista koulutoveruuttakin Olavilla ja Hertalla oli ollut Uudessa yhteiskoulussa 1920-luvun alkuvuosina. Neuvostoliittoon siirtynyt Hertta sai kasvaa puolueen älymystön keskellä, Olavi järjesti asioita itsensä ympärille. Kummallakaan ei ollut iluusiona niistä järjestelmistä ja instituutioista, joita olivat joutuneet palvelemaan. Olavi oli vierailut myös Neuvostoliitossa kesällä 1939.

Molemmat hallitsivat keskustelupiirejä suvereenisti, Hertta lisäksi suuret joukkokokoukset ja puheenpidon niissä. Olavi julkisissa tilaisuuksissa helposti änkytti. Hertan inspiroivaa osuutta sodanjälkeisen vasemmiston suureen kannatukseen ei voi aliarvioida. Mutta ei myöskään sitä, miten yksinäiseksi hänen on täytynyt itsensä dogmaattisen miesvaltaisen, työmiestaustaisen puoluejohdon keskellä tuntea. Menettihän stalinistisesti johdettu SKP jo 1950-luvulla kaikki taiteilija- ja intellektuellistävänsä – saadaakseen heitä vasta 1960-luvulla takaisin.

Vakkurin näytelmän tapahtumat ovat vähissä, kummankaan uraa ja työntekeä ei paljon sivuta. Olavi luki noina vuosina valtavan määrän käsikirjoituksia radiossa ja Hertan kalenteri oli täpötäynnä. Hänen kohdaltaan työuupumuksen merkit näkyvät jo näytelmässä ja herättävät ansaitusti myötätuntoa. Ei hänenkään ponnisteluilla näyttänyt olevan kiistatonta menestystä. Olavin elämän valoisat hetket ovat takana: muistojen kipeyttä, syyllisyyttä huonosti hoide- tusta isyydestä. Dramaturgisesti Olavin lisääntynyt alkoholinkäyttö ei tarjoa paljon mahdollisuuksia, henkilöahmon kaari on laskeva. Vaikka hän poistuu- kin näyttämöltä kuin Ida Aalberg konsanaan.

Hertan ja Olavin suhteen syntyminen ja kehittyminen mennään varsin nopeasti, tosin sitäkin herkullisemmän alkupuolen ravintolakohtauksen avulla.

Se on taitavimpia naisen ja miehen viettely-mittelöitä, joita Suomessa on kirjoitettu. Silti suhteen monet hankalat järjestelyt ja salaamiset, pettymykset siihen, että julkisuus on mahdotonta Hertan uran vuoksi jne, näistä katsoisi muutaman kohtauksen lisää, ennen kuin siirrytään suhteen staattiseen vaiheeseen ja loppumiseen Olavin kuolemaan 1964.

Tiettyä yleispätevyyttä kahden ihmisen suhde myös saa. Moni pari voinee tunnistaa sen keski-ikäisen miehen, joka haluaisi vaimonsa leikkivän viettelijätärtä ja vaimon, joka tuntee itsensä siinä rankasti esineellistetyksi. Olavin suhde samanaikaisesti nuoreen ”moderniin naiseen” tietysti loukkaa Herttaa. Siinänsä nuoren kirjoittajan hahmo on uskottava ja Sari Haapamäen roolityö selkeää ja tietoista.

Katri Veltheim on kertonut, että hän 1950-luvulla nuorena lehtinainen sai pressiklubilla kuulla juoruna serkkunsa Olavin suhteesta Hertta Kuusiseen. Kertoessaan siitä isälleen Erkille, tämä oli joutunut surun

murtamaksi aivan silmissä. Asia jäi perhesalaisuudeksi. Terijoen hallituksen pääministerin tytär edusti maanpetturuuden korkeinta astetta tälle poliitikko Paavolaiselle, joka puheillaan, sanomalehdellä ja järjestötoiminnalla piti Karjalan asiaa esillä kautta 1950-luvun.

Helsingin kaupunginteatterin kevään näytännöt on jo varattu loppuun. Jos onnistuu saamaan lippuja, varauksiin kannattaa varmaan jättää myös etunimi mukaan, pelkällä Paavolainen -nimellä varatut liput lienevät vaarassa sekaantua.

Vappu Anttila

Vartoloiden mökillä 1950-luvun lopulla

Vappu Anttila laati kesällä 2002 serkkunsa Leena Vartola-Kjaerin (1932–) täyttäessä 70 vuotta onnitteeksi kertomuksen yhteisistä kesistä, joita hän sai viettää päiväsankarin äidin eli tätinsä Lahja Vartolan hoivissa. Kesämökki sijaitsi Rautjärvellä, Imatran lähellä Vahterusjärven rannalla. Serkusten toivomuksesta kertomus lähetettiin sukulehteen muidenkin luettavaksi.

Kuvauksessa ovat mukana paikan isäntäpari Lahja Vartola, s Paavolainen (1909–1996, T 289) ja hänen miehensä Valtteri Vartola. Heidän lapsensa ovat Kalle Vartola (1931– T 291), joka esiintyy jo nuorikkonsa Pirkko-Liisan, s Mikkonen, kanssa sekä päiväsankari, Tanskassa asunut sisar Leena Vartola.

Kirjoituksessa mainitut tädit olivat osa Viipurin Matti Paavolaisen (1874–1946, T 36) tytärsarjaa, johon Lahjan lisäksi kuuluivat sisar Elli Paavolainen (1906–?) sekä Aino (1915–?). Hänen miehensä on Reino Holopainen (1904–?), joten he ovat siis kirjoittajan Vappu Anttilan (1945–) vanhemmat.

Vahterus-järvessä polski aamusta iltaan Vappu ja tatkantontilla ottivat aurinkoa aina, kun se näyttäytyi, Leena, Aino-täti sekä Peuhkurin Jatta naapurimökistä. Leena ja Jatta kilpailivat mökkien välisen kiviaidan yli rusketuksestaan – Leena voitti kisan kesällä 1960, kun todettiin, että hänen mahansa ei ollut enää ruskea vaan sinisenmusta. Raparperinlehtien suuruuskilpailun voitto meni Peuhkureille.

Myös muita, niin ruumiillisia kuin henkisiäkin, harrastuksia oli:

Leena ja Reino-setä esittivät ikimuistaisen sambaja jivevariaation pas de deuxina eräänä 50-luvun lopun juhannuksena vihellyksen (Reino) ja katsojakuuron säestyksellä. Tanssiasuina olivat SUOMI-verkkarit. Erityisefektin esitykseen antoivat Leenan verkkarien hienot volangit lahkeiden- ja hihansuissa, sillä puku oli lainattu Kallelta ja aavistuksen iso.

Kesäiltaisain laulettiin usein myöhään yöhön. Toinen mökkinaapureista, Juhamon Irja, oli hyvä laulaja, hänellä oli korkea, kaunis sopraano. Lahja lauloi sopraanoa tai alttoa kuten Leenakin, Elli-täti oli altto, Aino-täti oli sopraano, mutta lauloi hänkin tarvittaessa alttoa, Kalle ja Valtteri olivat bassoja. Kun Kalle toi juhannuksena 1959 morsiamensa Pirkko-Liisan mökille, tämäkin osoittautui hyväksi laulajaksi.

Elokuussa 1957 oli taas innostuttu laulamaan, ja Kalle säesti Juhamoilta lainatulla kitaralla. Tyynessä yössä ääni kantoi ilmeisen kauas, vaikka laulajat is-

tuivatkin sisällä mökissä. Äkkiä alkoi mäntyinen kangas kumista askelista, verannan laudat kopisivat – ja oveen koputettiin. ”Perhana, nyt joku on tullut valittamaan öisestä metelistä”, epäili Kalle.

Ovesta kurkisti pitkä, laiha, keski-ikäinen mies, jolla oli tirolilaishattu päässä: ”Möchte ich mit Ihnen zu singen kommen?”

Itävaltalainen vieras oli kylässä jossain vastarannan maalaistaloista ja oli kuunnellut järven yli kantautuvaa kaunista laulua. Hän oli päättänyt lähteä etsimään kööriä, käveli rantatietä pitkin järveä ympäri kunnes saapui oikeaksi arvioimansa veräjän kohdalle – ja löysi laulajat. Paitsi laulaa hän osasi myöskin soittaa kitaraa, ja sai siitä juomalasin avulla jopa havaijinkitarankin sointuja. – Laulamista siis jatkettiin kansainvälisenä kuorona taaskin aamutunneille asti.

Leena oli Tanskassa oppinut pelaamaan Canastaa – ja sitähan myös Vahteruksessa pelattiin. Suvun sisäiset ja perheen keskeiset taistot kestivät pitkään nekin – joskus aamuun asti.

Koko kulloinkin paikalla ollut sakki kävi säännöllisin välein keräämässä risumetsästä kuivat männynoksat polttopuiksi. Sauna lämpisi Leenan ja Kallen ollessa paikalla lähes päivittäin, ja uudet vastat tehtiin myös joka saunaan. Leena saunoi Tanskaan muutettuaan koko talvea varten varastoon ja tankkasi ruisleipää ja lenkkimakkaraa – Tanskassa kun sai vain pølsereitä.

Muita mökkiherkkuja:

Läheisistä maalaistaloista, muun muassa Husulta, saatiin tuoretta maitoa ja joskus maitorahkaakin, ja kokomaidosta taas valmistui viilinsiemenen avulla veranan runtukassa, nurkkakaapissa, viiliä välipalaksi.

Vahterus oli puhdas ja hiekkapohjainen järvi, joten kaikki kalat olivat maukkaita. Verkoilla saadut särjet suolattiin – ja maistuivat hyviltä kuin paras siika.

Takatontilla kasvoi hyvää hiekkamaan perunaa, sokeriherneitä kasvoi joko penkissä tai kauran seassa pienessä kaurahalmeessa, mansikkamaasta kerättiin talven hillotarpeet ja, mikäli myyrät eivät syöneet kaikkea, saatiin myös porkkanoita ja joku omenakin. Jokaisen velvollisuus oli aina mäelle kiivetessään viedä mukanaan järvestä sangollinen vettä mansikkamaalle. Kaivoa ei mökillä tuolloin vielä ollut, vaan juomavesi haettiin Laineitten kaivosta parin tontin päästä.

Yleensä omenapuista tuli hyviä hernekeppejä, sanoi Valteri: Kun keväällä istutti taimenen, söivät hirvet talvella latvaoksat, jänikset rungon ja myyrät juuret – seuraavana kesänä vain korjattiin kuivaneet hernekepit talteen. Jostain syystä silti kesäomenapuu sokerimirona piti sitkeästi pintansa vuodesta toiseen, kukki ja teki makeita pieniä omenoita.

Valteri ja Vappu hakivat toisinaan Tarkkolan kylästä kanan tai kaksi pataan, Lahja kun osasi niin kynimisen, höyhentämisen, korventamisen kuin muutkin linturuokien hienoudet.

Mustikoiden kypsyttyä Lahja komensi kaikki marjametsään – itikoiden riemuksi – ja iltasaunan kruunasi herkuttelu letuilla tuoreista mustikoista ja sokerrista tehdyn soseen kanssa.

Jos tuli pakottava tarve saada riisi-, ohra- tai pottaattipiirakoita, niitä leivottiin mökin oikeassa, arinallisessa leivinuunissa, mutta valmistelut oli tehtävä huolellisesti.

Jos ei ollut satanut, Vappu kiipesi kastelemaan pärekaton, ennen kuin uunia voitiin ruveta lämmittämään, ja piti lämmityksen ajan kipinävahtia pihalla. (Myöhemmin pärekatteen korvasi turvallisempi huopakatto.) Unin jälkilämmössä kypsyikin sitten yön yli vaikka tostoli: pienistä ahvenista ja sipulista kostutetun ruisnäkkileipäkuoren alla haudutettu pottikukko. Pata-aineksia taas saatiin niin verkoilla kuin varsinkin silloin, jos ahkera onkija Elli-täti oli mökillä.

Leena, Aino-täti ja Vappu myös metsästivät innokkaasti – tatteja. Mäntykankailla, joita Rautjärvellä oli lehtojen lomassa, kasvoi jo heinäkuussa herkkutatteja. Jo muutamasta tatista sai padallisen tattiserpaa – taivaallista muhennosta ensimmäisten uusien perunoiden kanssa nautittavaksi.

Kummituksia kesäyössä:

Mökillä jokaisella oli oma mielipaikkansa, missä nukkua: Valteri nukkui itse mökissä – ja kuorsasi niin, että tanner vapisi ja seinähirret tärisivät. Lahja kömpi paksun ja painavan pumpulitakin suojiin mökin vintille – hän halusi nukkua pimeässä, ja pimeähän ikkunattomassa vintissä olikin, kun veti luukun kiinni ja sammutti kynttilän.

Muut nukkuivat ylhäällä mäellä Kallen piirtämässä aitassa, jossa oli kerrossängyt neljälle nukkujalle. Myös satunnaiset vieraat majoitettiin aitaan. Yöksi oli tapana lukita aitan ovi sisäpuolelta ja panna varavain rappukiville räsymaton alle piiloon, jotta mökissä nukkujat pääsisivät tarvitessaan aitaan.

Kalle ja Lahja istuvat Tuiverruksessa, Vahteruksen mökin monikäyttöisessä veneessä. Päivällä soudettiin järven eteläpään tarkistamaan, oliko postilaatikkoon tullut postia. Iltapäivällä, jos tuuli sopivasti, Kalle souti vastatuuleen järven päähän, nosti säkkikankaisen purjeen keskituhdon varaan ja purjehti takaisin mökille. Itaisin Vappu souti ja Valteri nosti verkot. Kun Aino-täti ja Reino-setä vierailivat mökillä, Tuiverrus sai kyytiä: Reino uisteli aamusta iltaan – ja todisti saaliillaan, että Vahteruksesta sai mahtavia haukia, kunhan vain oli taitoa, kärsivällisyyttä ja siiman päässä sopivasti kynttilän liekissä noettu Professori-uistin.

Lähellä Rautjärveä oli Rauhan A-mielisairaala, josta joskus harvoin pääsi joku potilas omille teilleen. Tällainen lomalainen oli yhtenä 50-luvun loppukesänä taas kuulutettu kadonneeksi.

Edellisenä elokuisena päivänä oli mökkitontilleen uutta taloa rakentanut Laineen Erkki seurailut kattoa kattaessaan omalaatuista kävijää, joka kuljeskeli hänen mökkirannassaan.

Kulkija oli hiipparoinut ympäriinsä ja mutissut itsekseen. Huomattuaan seinän vieressä polkupyörän ja siinä pumpun oli vieras irrotanut sen, mennyt laiturille, riisunut kenkensä ja sukkansa, pistänyt jalat järveen ja ruvennut ruuttaamaan vettä polkupyörän pumpulla ympäriinsä ihastuneesti nauraa hekotellen. Tässä vaiheessa Erkki oli pitänyt viisaimpana pysytellä katonrajassa.

Lopulta vierailija oli kyllästynyt leikkiinsä ja poistunut omille teilleen. Tämän naapuri kertoi seuraavana päivänä vedenhakumatalla olleelle Lahjalle ja tämä taas meille muille paikalla olleille. Kännykäkansaa tai edes puhelimen omistajia kun emme tuohon aikaan olleet, ei asiaa voitu sen laajemmin tiedottaakaan.

Illan hämähärrytyä kukin vetäytyi omalle yöpuoleen: Valteri mökkiin, Lahja mökin vintille ja Leena ja Vappu aittaan – Leena ala- ja Vappu yläpetille. Aitan pöydällä paloi, kuten muinakin iltoina, Tanskasta tuotu kauniin punainen, suuri ja neliskanttinen pöytäkynttilä, jonka valossa sitten niin ylä- kuin alapetilläkin näki ahmia dekkaria. Aitan takaseinällä roikkui Leenan Lapista tuoma porontalja, joka ohi kuljettaessa myös antoi oman tuoksahduksensa aitan ilmaan parkitsemisesta huolimatta. Porontaljaan kuului myös komea sarvikruunu – ja sen varassa roikkui Valterin pienoiskivääri ja haulikko.

Elokuun yö oli jo pimeä, ja vähitellen uni voitti jännittävimmänkin murhamysteerin, joten kynttilä puhallettiin sammuksiin ja ruvettiin nukkumaan – alhaalta rannasta kantautui jo Valterin komea kuorsaus.

Akkiä Leena kuiskasi: ”Serkku, kuulet sie askelias?”

Korva tyynyssä ja jännityksestä tönkkönä kumpikin kuunteli – ja kuuli selvästi mäntykankaalla kumisevat askeleet: ”Se Rauhasta karannut höperö vedenpruuttailijako!?!”

Leena laskeskeli, montako loikkaa tarvittaisiin, jotta saisi seinällä roikkuvista aseista jommankumman käsiinsä – olisihan se lataamattomanakin pelottanut edes vähän mahdollista tunkeilijaa. Toinen toisilleen vakuuteltiin, että ovi oli lukittu sisäpuolelta, joten sitä ei ulkoa saisi auki kuin avaimella. Koska askeleet lakkasivat kuulumasta, kun nousi istumaan sängyssä, oli johtopäätös, että tuo hiippailija seisoi

oven takana kuuntelemassa. Lopulta yöpyjät kävivät takaisin pötkölleen – ja askelten arvoitus selvisi: kun nukkuu korva tyynyssä, kuulee taatusti oman sydämensä lyönnit. Mitä pelästyneempi on, sitä tomerammin myös sydän jyskää.

Aitassa rauhoituttiin nukkumaan, ja uni maistui.

Aamulla Lahja tuli aitalle ennen kaksikon heräämistä ja naureskeli: ”Ette työ ainakaa vieraita pelkää, ko tuuli on puhaltant maton pois, ja aitan avvain on paljaan rappukivell.”

Salaperäinen käpsehtijäkin oli saatu Tarkkolan kylässä kiinni ja palautettu majapaikkaansa Rauhan sairaalaan.

Sääkatsaus:

Näin vuosikymmenien päästä muisteltuna tuntuu siltä, että Rautjärven Vahteruksessa oli kesällä aina aurinkoista ja lämmintä, sadetta oli vain just passelisti sen verran, että voi joskus vetäytyä aittaan nauttimaan lukemisesta. Aitan päätyorsi kun notkui Riksin sarjaa ja Simenonin Maigretteja. Koko muu aika kuului uudessa ja itikanpuremia raapiessa tai aurinkoa ottaessa, pakollisten marja- ja risusavottojen lisäksi.

Mökille joutui menemään vain pakollisiin ruokailuhetkiin. Lahjan periaate oli aina, ruokavieraista riippumatta, että kaikki kattilat on syötävä tyhjiksi, niin tulee kaunis ilma. Niinhän me kiltisti teimme – mahtoiko tuo auttaakin. Vesi oli kirkasta, puhdasta ja lämmintä jo alkukesästä, vaikka järvi oli hyvin syvä.

Mökkisovelluksia arkiaskareisiin ja ekologisia arvoja:

Rannassa oli pesula: penkki, jonka päällä paljussa vaateet pestiin pyykkilautaa vasten hangaten ja tarvittaessa vielä harjalla penkin päällä harjaten tai saunan pahdassa hauduttaen. Matot harjattiin suoraan laiturilla mäntysuovalla ja huuhdeltiin vetämällä veneen perässä pitkin järveä.

Yhden kesän suurin urakka oli saada iso höyhenpatja puhtaaksi. Sen oli joku tuttu naapurista tai Tarkkolan talollisista lahjoittanut. Polsteri oli lähes laiturin kokoinen, paksu ja likainen – kait navetan ylisillä viimeiset vuotensa viettänyt. Mökin yhtynyt naispriikaati kävi kohteen kimppuun koko naisenergiansa voimalla. Miehet olivat jo luovuttaneet ja pitivät tehtävää mahdottomana, mutta meillä oli hauskaa.

Pesu perinteiseen tapaan ei käynyt: höyheniä ei voinut vähän kerrassaan kaataa saunan kuumaan pataan ja hämmentää siinä kuiviltaan niin kauan, että mahdolliset pöpöt olisivat kuolleet – operaatioon olisi tarvittu koko kesä, ja lika olisi silti edelleen jäänyt paikoilleen. Oli löydettävä parempi konsti.

Patja lävätettiin laiturille ja koko joukko kaatoi ämpärikaupalla vettä patjalle ja talloi sitä niin kauan, että laiturin alta tippuva vesi näytti taas kirkkaalta. Sitten patja raahattiin yhteisvoimin – painava ja märkä kun oli – saunan pataan, lisättiin vettä ja haudutettiin niin kauan, että varmasti kaikki pöpöt kuolivat ja lika lähti. Lopuksi patja palasi laiturille, jossa sitä auringonpaisteessa (silloinhan paistoi aina aurinko) käänneltiin ja pöyhittiin, kunnes kaikki höyhenet olivat kuivia. Sitten vasta patja avattiin ja höyhenet ammennettiin valmiiksi ommeltuihin untuvakankaisiin tyynypusseihin. Urakan tulos oli kymmenen suurta, muhkeaa höyhentyynyä mökin asukkaiden tarpeisiin – tyynyjä, joissa säilyi kesän ja auringon tuoksu!

Astianpesukone oli hyvin nykyaikainen, biologis-ekologinen ja energiaa säästävä: astiat kerättiin suureen pajukoriin, joka upotettiin laiturin viereen järveen.

Hetken päästä saapuivat pienet ahvenet parvittain noppimaan astioista ruoantähteet – puurokattila ja -lautaset olivat suurinta herkkua. Lopuksi roiskaisiin korin päälle vähän astianpesuainetta ja upotettiin kori kerran pari järveen, jotta pesuaine tekisi tehtävänsä ja huuhtelisi rasvat pois. Sitten kori astioineen nostettiin rannalle kuivumaan seuraavaa tarvetta varten.

Luonnollisesti:

Sähköä tai puhelinta mökillä ei ollut luonnonrauhaa pilaamassa. Radio oli, mutta sen pattereita säästettiin tarkasti ja kuunneltiin vain seitsemän iltauutiset – jos muistettiin. Silti maailmantapahtumissa pysyttiin hy-

vin mukana – sen verran aina kävi vieraita tai osa mökkiasukkaita kävi mökiltään töissä Imatralla ja kertoi tärkeimmät kuulumiset.

Lintujen laulusta sai nauttia kesäaamuisin ihan oikeasti, ja peipponen toi poikasensa verannan rappusten eteen ruokailemaan joka kesä. Perimätieto ilmeisesti kertoi hyvästä ryynipaikasta ja avokätisestä tarjoilusta.

Yöllä kuului kehrääjän hurrutus järven toiselta puolelta, ja mäelle, ei veteen, sytytettyä juhannuskokkoa tuli ihaillemaan liito-oravakin. Talitiainen teki pesän kukkapurkkiin vintin rappusten viereen – eikä pelännyt iltaisin nukkumaan kömpivää Lahjaa. Pihalla jos poikkesi poluilta sai varoa, ettei astunut uunilinnun pesän päälle. Siilitkin oppivat tulemaan iltamaidolle poikasineen.

Järven ranta-asukkaista vain yhdellä oli pieni perämoottori, sillä jo eläkkeellä ollut konduktööri Nupponen parin mökin päästä ei jaksanut enää soutaa verkoilleen. Asiaa harmiteltiin, mutta onneksi noita verkkoja koettiin hyvin harvoin ja moottori puksutti hiljaa.

Kun mieleen tulee Vartoloiden mökki Vahteruksessa, on ensimmäinen ja viimeinen haikea muistikuvase, kun istumme saunan lauteilla tuoreiden vastojen tuoksussa kuivanlämpimässä löylyssä ihan hiljaa. Kiuas napsahtelee silloin tällöin, saunatonttu on siis paikalla pitämässä huolta saunasta. Ikkunasta, joka on järvelle päin, näkyy, kuinka laskeva aurinko maalaa vas-

tarannan männyt kultaisen punaruskeiksi. Järvi on peilityyni, eikä kenelläkään ole kiirettä minnekään.

Leena oli Vuoksen rannalla Imatralla uimakoulun opettajana vuonna 1952 ja Vappu-serkku hänen mukanaan. Opettajan päivittäisiin velvollisuuksiin kuului myös Suomen lipun nostaminen ja laskeminen.

*Virallinen uimakoulu aloitettiin liukumisen opettelusta, mutta Vahteruksen mökillä tehtiin toisin:
Lahja: "Sie hukutat sen pennun!!!!!"
Leena: "Ens' opitaa sukeltammaa ja sitt' uimaa --"*

Vappu (3½ -vuotiaana): "Älä pidä mun leteistä kiinni, kun mä uin jo!!!!!"

Helena-mummon lapset

Eräs raskaimmista kohtaloista, johon ihminen saattaa joutua, on ollut sihteerimme Eeva Sundbergin mummolla Helena Paavolaisella (s. Hiilinen) marraskuussa 1915. Hänen miehensä Matti Heikinpoika Paavolainen (T 49), Kivennavan Joutselässä kuoli ja hän jäi 11 lapsen yksinhuoltajaksi pienelle maapaikalle. Helena (1869–1956) oli silloin 46 vuotias, nuorin lapsi Eira Terttu oli vasta kahden vuoden. Sisarussarjasta on vielä hän, nykyisin Eira Kilgast (T 381) elossa, ja täyttää tänä keväänä 90 vuotta. Hänen veljentyttärensä, sihteerimme Eeva Sundberg jututti häntä viime vuonna, ja siitä on koottu seuraava teksti, jota on täydennetty nimien ja vuosilukujen osalta.

Vuonna 1915 Helenan lapset olivat: Hanna 24 v, Maria 22 v, Ida 20 v, Aino 18 v, Anna 16 v, Toini 12 v, Eino 10 v, Juho 8 v, Väinö ja Viljo 6 v, Eira 2 v. Vuoden 1986 sukulehdessä (n:o 10) julkaistiin äitienpäiväkuva, jossa kaikki näiden lasten perhekunnat olivat koolla Viipurissa vuonna 1938.

Joutselän kylään oli Tirttulasta muuttanut Heikki Antinpoika, (1836–94, T 28) mennessään naimisiin Johanna Kirjavaisen kanssa 1860. Heille syntyi kaksi

poikaa, Jooseppi ja Matti. Johanna Kirjavaisen kuoltua Matti-vauvan ollessa vasta vuoden ikäinen, isä Heikki meni naimisiin Maria Kukkosen kanssa, joka hänkin kuoli jo kolme vuotta myöhemmin. Kolmas vaimo, Helena Hänninen eli vuoteen 1926 asti Joutselässä, ja hänelle syntyi viisi lasta, joista kolme poikia.

Joutselän haaraa on kuvannut Väinö Hopppia sukulehden numeroissa 7 ja 8, (1983–84) ja otamme siitä mukaan pari lainausta:

”Matti Heikinpoika (T49) meni naimisiin 3.8.1890 Helena Hiilisen kanssa. Perheellä oli oma talo ja maatila Joutselässä Jooseppi Paavolaisen tilan takana, kun katsotaan maantieltä päin. Perheeseen syntyi vuoteen 1913 mennessä 12 lasta, joista neljä poikaa ja muut tyttöjä. Kun Heikki Paavolaisen tila oli jaettu jo neljään osaan neljälle veljekselle, ei peltoja jäänyt yhden pojan osalle kuin muutama hehtaari. – Kun siten perheenpää, Matti Paavolainen kuoli 6.11.1915 – mikäs siinä auttoi muu kuin lähettää isommat työt muualle tienamaan. Onneksi oli miljoonakaupunki lähellä.”

Väinö Hoppania kertoo lisäksi tapauksen Matti-isän hautajaisista. ”Kuulas marraskuun päivä oli juuri nousemassa, vainaja oli ruumisarkussa nostettu pihanurmikolle, jossa hautajaisväki kävi jättämässä hänelle viimeistä tervehdystä. Läheisen hovin väki saapui paikalle, herra ja rouva Gorbovitz sekä heidän poikansa. Päästyään lähelle vainajaa he kaikki polvistuivat nurmikolle ja tekivät omat ristinmerkkinsä, ennenkuin nousivat ylös. Me suomalaiset emme varmaankaan olleet tällaista seremoniaa aikaisemmin nähneet, mutta se teki meihin syvän vaikutuksen.”

Miten perheen elanto tästedes järjestyi? Ajan tavan mukaan työhön kykenevät lapset lähetettiin töihin ja he toimittivat palkastaan kotiin sen minkä saattoivat. Eivätkä Helena-lesken lapset olleet ainoat, jotka lähtivät Pietariin töihin.

Eira Kilgast kertoo:

”Mihin se isä sitten kuoli? Sydän loppu, isä kuoli. Ja onhan se valokuva, mitä muistan, siin mie istun isän sylissä Ville ja Väinö minun kahta puolta, sen mie muistan. Ja siellä Joutselässä ku meill oli sellanen paistuuni ja myö hellan päällä; sanoit et isä kuoli siit ku mie puotin tyhjän pyykkikorin isän päälle. – Siellä myö ain oltiin siell uunin päällä ku meitä palelti, ain paleltiin.

”Ja mie muistan sen ku meitä isä kuoli ja mamma vei meitä jonnekin... Menivät sitä ojan rantaa ja tiesivät että isä on kuollu, nii pojat rupesivat laulamaan sitä ”Älä itke äitini, älä äiti kulta...” Mamma sano voi, että häntä kävi täältä syvälest nii että ku pojat laulo...”

Perheen vanhimmat työt, ainakin Hanna, Mari, Iida, olivat ennen vallankumousta töissä Suomen valtionrautateilla, Pietarissa, jonne rata päättyi, ja jossa oli suomalainen työvoima. – ”Ja mein piti mennä sinne sitte, Helena-mummo lähti sinne sit ja myö pienet lapset mukana. Sitä Pietarin osotetta mie en muista, joku kerrostalo se oli. Mie olin niin pikkkunen. Itse kaupungissa varmaan työt käit, mutt eihän minua vieneet kun olin pien.”

”Mamma tuli mein pienempiin kanssa pois sieltä ku ajat tuli rauhattomiksi. Nii myö lähetti jo ennenmin pois, ja tultiin takas Joutselkään, Tammiselälle; sielhän se oli se meidän oma kotitalo. Ja pojat käit kansakoulua siinä sitte vielä Joutselässä. Tultiin takasin Joutselkään, mutta sittehän me lähettiin kaikki Viipuriin. Kaikki pienet lapset käytiin Viipuriss koulu. Juho tuota kävi vielä Joutseläs koulun.

Tästä kertoi myös Väinö Hoppania sukulehdessä 8 (1984): ”Muistan vielä, että Matin pojista Eino ja Juho kävivät kansakoulua Joutselässä, mutta elokuussa 1918 muutti perheen viimeinen jäsen Toini Paavolainen Joutselältä Viipuriin. Muistan tämän hetken niin hyvin sen vuoksi, kun minä (10 v) olin sisareni Hiljan (18 v) kanssa saattamassa Toinia (17 v) Joutselästä Viipuriin. Mentiin Terijoelta junalla Viipurin asemalle, jonne Eino Paavolainen (13 v) tuli meitä vastaan. Yhdessä mentiin sitten Hiekan kaupunginosaan Hiekan taloon, jossa perheellä oli uusi asunto. Näin päättyi Matti Paavolaisen perheen asuminen Joutselässä. Muutto Viipuriin oli viisas teko, sillä sieltä löytyi työtä kaikille perheenjäsenille, jotka työhön kykenivät.”

Saksalaisten sotatoimet huhtikuussa 1918 kulkivat myös Kannaksella. Siitä Eira muistaa, että Äiti Helena ”paisto perunapiirakoita ja se anto näille saksalaisille ja siitä mamma sai rahaa kans.. että ne käivät ostamassa niitä”. Muut olivat menneet jo Viipuriin, mutta kaks ol jääny vielä Pietariin, Maikki ja Hanna, ne vanhemmat jäi sinne. ”Ja just ku rajan sitt piti mennä kiinni, nii työt karkas Venäjältä ja uivat sen Rajajoen yli. Kato ne olis muuten joutuneet arestiin. Joten ne uivat sen joen yli ja sillä viisi ne pelastu. Eihän sinne voinu jäähä, ku ei kieltäkään osattu.”

Viipurin Hiekan kaupunginosa sijaitsi vastapäätä Linnaa ja Salakkalahtea, siitä missä nykyinen silta ja ajoreitti Suomeen päin kulkee. ”Siellä Hiekassa myö asuttiin monessa paikkaa. Viimeks myö asuttii Nurmen talossa ihan siin Hiekan rannassa.”

Syksyllä 1918 oli vielä ankara pula elintarvikkeista. ”Muistan sen, kun oli se sota-aika vielä, meilhän ei ollu ruokaa, niin sitten siellähän kerättiin Nurmen talossa semmoseen astiaan näitä, astiaan perunankuoret ja kaikki... Nii mamma pesi ja keitti meille sitte ne perunakuoret. Eikä ollu voita eikä mikään, niin Viljolta meni silmät. Mutta lääkäri sano, että pojalle pitää antaa voita, mutta ku se oli niin vaikea saaha sitä voita.”

”Hiekas myö asuttii Aarnion talossa, Nurmen talossa ja mikä se kolmas oli, en muista. Hiekas myö asuttii kolme kertaa, Saunalahes yhen kerran ja Likolammill yhen kerran.

Mie mein sitte 13 vuotiaana Itäsuomen Lasille juoksutytöks vuonna 1926. Väinö oli toisessa, Finnen

lasitusliikkeessä. Viljo ja mie oltiin siinä Itäsuomen lasitusliikkeessä. Ja siel ol Toinikin..

Mari pääs tänne rautateiden varikolle Viipuriin. Mie olin kymmenen vanha, silloin ku Maikki kuol se sano Einoll näin, ”nyt sie saat olla näille lapsill isänä; ett hänest ei oo enää.” Nii siitä lähtien Eino oli niin- kuin meillä isä. Hää ol sillon 18. Maikille tuli veren- myrkytys, olikse jalas vai kädes? Mutta Aino ja Maikki menivät molemmat verenmyrkytykseen. Ei ollu penissilliiniä eikä tämmöstä. Molemmat olivat siinä 30-vuotisii. Mari kuoli 1923 ja Aino 1928.

Tytöistä meni naimisiin ensin, oisko ollu Hanna, Hannahan oli vanhin, Pekka Laineelan entisen Kiri- loffin kanssa. Sitte tais mennä Iida ja Iidan mieskin, Väinö Smahl, oli ollu Venäjällä rautateillä. Ja sitt tais mennä Anna, Juho Kaukisen kanssa. Ne meni jo siinä 1920 luvun alkuvuosina. Ja sitt meni Toini, Sulo Ti- aisen kanssa.

”Kaikk lapset toi rahat sitt kotiin. Ja sitä varten meit oli nii pitkää... mieki oli vielä morsian ja minun piti kaikki tilit antaa Einolle. Niin että Eino hoiti, jos oli kenellä mittää ostamista, ni se sit osti.

”Saunalahes myö oltiin sillo ku myö oltiin lasihio- molla töissä. Johtaja anto meille sillon ison huvilan, se anto meil sieltä asunnon, myö oltiin niinkun vahti- mestareita, koko perhe taas. Sieltä mie muistan, että muutettiin Likolahteen.”

Likolahti oli asuntoalue, joka sijaitti rautatien ja Monrepos'n välissä. ”Likolammella asuttiin palokun-

nan talolla siellä missä äitis ja isäs, Emma ja Väinö asu sammaa kyllää. Ei kato mehän mentiin kaikki sinne, Juho, Väinö, Viljo, Eino, ja minä. Se oli palo- kunnantalo, Juho otti sen vahtimestari-paikan, me saatiin sen kautta se asunto ja siellä piettiin puhvettii alhaalla.”

”Se ei ollu iso, kamari ja keittiö, ja meitä nukkui viisi yhdessä pienessä huoneessa,

ja Juho nukku keittiössä. Mie nukuin mummon vieressä. Ja mie ku tulin riiuureissulta ni miulha oli kylmät jalat, ja menin äidin viereen nukkumaan. Ja kun se tuns, ett on kylmät jalat niin se potkas. Se aina potkas, ja se ol niin ku vihanen.”

”Sitten oli puffetti missä myö myötiin, siitä tuli vähä rahhaa; ja mie olin siellä tarjoilemassa, ja Toini ol.

Eino hoiti ne raha-asiat, ei mummol olt mitään te- kemistä, hää elätti mummon ja meiät kaikki. – Ja sit- ten kun riiuukausi alko, no voi... myöhän oltiin jo töissä sen verran, otettiin siitä palkasta ett myö pääs- tiin tanssimaan, ett ei me kaikkee annettu Einolle.

Helena-mummosta huolta

Eira avioitui Valtter Kilgastin kanssa. ”Voi että osas ihmine olla tuhma [=tyhmä] siihen aikaan. Mie olin niin tuhma kun odotin Eskoo, 1938, nii lääkäri kysy minult ”onkos teillä ollu keskenmenoo?” – Mie jäin miettimää, ett mitähän se tarkoittaa. Mie kysyin sitt, mitä se on. Niin se pyöräytti ympäri: ”tuossa iässä pi- tää tietää, eikö äiti oo kertonu?”. Ja mie mietin mitä- hän se tarkoittaa, sitte ku lääkäri tuli taas: ”tarkottaako se, että ku ihminen kuolee kesken? Hyvä ihme ku se oli vihanen.

”Ei äiti mitään tommosii kertonu siihen aikaan. Mie olin sitte 13 v vanha ku miul tuli ensimmäiset kuukautiset. Mie oli siellä lasihiomossa ja sitt mie olin istunu 2 tuntii vessassa ku en ollu uskaltanut tulla ulos. – Kukkusen Anni kysyi, ”Mitä sie teet ku sie istut siellä vessassa?” Voi ku mien tiä mikä miult on tullut ja avasin oven. – Voi hyvänen aika, eikö äitis oo sanonu sulle mitään, tai sisaret? Sitte se autto mua. Kyllä se on ihminen ollu tyhmä. Siihen aikaan se oli sellasta, ei näistä puhuttu. Ja lääkärit olivat äkäisiä.

Mamma ja Eino kävivät Viipurista aina välillä Joutselässä ja Viljo oli mukana. Siellä asu kaikki mamman siskot Hiilisen Mari, Eeva ja Helena. Paa- volaisen puolelta asu Tuomas Joosepinpoika ja Hele- na; Hoppanian Väinö...

Myöhemminhän siu äitis ja isäs, Emma ja Väinö aina ne oli sukulois, aina ne piti yhteyttä mut meill toisill ei sitä ollut.

Mummosta piti huolta Eino niin kauan kuin meni naimisiin 1938. Hää ol sillon jo 33. Ja Eino kun

meni, niin Viljo piti huolta. Jo Viipurissa sitten Viljo asu äidin kanssa. Sitten, kun ne tuli Kokkolaan, Helena-mummo oli Viljon kanssa. Anna hoiti, kun Anna oli täällä Kokkolassa ja Kaukiset asu siin, niin Anna piti niinko yhtä. Anna ku lähti Kokkolast pois, nii Anna toi mummon meille ja se oli 7 vuotta meillä.

Ne Eino ja Viljo lähetti joka kuukaus tilistään, että mummolla on sillä ollu huolehtijoita. Sitten mummo meni Viljolle ja Kaisalle, kun Kaisa sano, ett hänell

ei ollut niin monta huolehtivaa, kolme vaan ja meit ol viis. Mummo oli sitten sairaalassa noin kolme vuotta, ei niin kovin kauaa, kolme tai neljä vuotta se oli. Ennenkuin kuoli 1956. Sillon mummo oli jo sitten 87 vuotias.

Minä kun synnyin kaikki sanoivat sillä viisiin että "ei tuota olis nyt enää tarvinnut tulla perheeseen". Niin mummo vaan sano "mutta ei sitä tiä vaikka se elättäis miut vielä!"

Muista ilmoittaa perhekuntasi merkkitapahtumista sukuseuran sihteerille.
Osoite sivu 17 (tai Eeva Sundberg, Vänrikki Stoolinkatu 3 A 7, 00100 Helsinki,
eeva.sundberg@pp.inet.fi)

Kevätpila.

Piirsi Erkki Koskimäki 9 v.

Kuolleita

Anna Emilia Valmu s. Paavolainen**8. 6. 1914 – 21. 2. 2002**

Äitini Emmi (T 462) syntyi Terijoen Kellomäellä Pietari Matinpoika, Matti-Pekko, Paavolaisen ja Loviisan (s. Siikander) perheeseen. Lapsia oli sen ajan tavan mukaan useita, mutta vain äitini ja tätini Toini selvisivät aikuisiksi.

Emmi oli 11-vuotias isä Pekon kuollessa. Perhe oli ollut nähdäkseni hyvin toimeentuleva, sillä Pekko hoiteli poliisintoimen ohella myös Suomen puolelle jääneitten pietarilaisten omistamien huviloiden isännöintiä.

Isän kuollessa perhe joutui taloudellisesti ahtaalle. Loviisalla ei ollut omaa ammattia, ja venäläishuviloiden isännöinti piti lopettaa, koska Loviisa ei osannut

venäjää. Jonkin aikaa yritettiin sinnitellä pitämällä täysihoitolaisia, mutta se ei tuottanut tarpeeksi talouden ylläpitoon.

Emmi oli 17-vuotias, kun perhe päätti lähteä. Kartalta etsittiin sopivaa paikkaa, ja päädyttiin Hämeenlinnaan. Loviisa sai työtä Kajaanin Sissipataljoonan räätäliverstaalta ja Emmi hammaslääkärin vastaanottoapulaisena, Toini kävi koulua.

Eipä aikaakaan, kun kuvaan ilmestyi Viljo Valmu. Isäni Viljo oli maatalon poika Sääksmäeltä. Hän tuli autokouluun Hämeenlinnaan ja innostui niin moottorihommista, että jäi sille tielleen monttöörin oppiin. Kävi välillä sotaväen autopataljoonassa, ja palasi Hämeenlinnaan automonttööriksi.

Viljolla oli avoauto, autoilijan lakki ja golfhousut. Ja niin Emmiä vietiin.

Isä oli ostanut aseman takaa talon. Se oli suuri, entinen pappila, jossa oli toiminut lähetysskoulu. Niin tuli Emmistä talon rouva 20-vuotiaana.

Rouvana olo sopi Emmille varmaan oikein hyvin, kunnes alkoi talvisota. Isä lähti sotaan, ja koko homma kaatui Emmiin syliin. Meitä lapsia oli jo kolme. Minä olin vanhin, en vielä viittä vuotta, Anja vuotta nuorempi ja Juhani syntynyt Juhannuksena 1938.

Vuokralaisia oli 18. Talvisodan aika sujui vielä joutenkin, mutta pahempaa oli tulossa.

Siirtoväki tuli, ja kova puute asunnoista. Meillekin sijoitettiin kaksi perhettä lisää. Parhaimmillaan meitä oli 30 henkeä. Vuoteen paikka oli toki jokaiselle, mutta koska talo oli aikoinaan rakennettu yhdelle perheelle, alkoi olla puute puulitereistä, varasto- ja kellaritiloista, saunavuorot venyivät iltamyöhään, ja kaivosta loppui vesi.

Isä komennettiin Hämeenlinnaan armeijan autoja korjaamaan, mutta ei hänestä juuri ollut apua talonpitoon, sillä työpäivät venyivät usein neljätoistatuntisiksi. Alkoi olla pulaa kaikesta. Omavaraistalous kuikoisti. Kasvimaa oli toki ollut ennenkin, mutta nyt se laajeni tontin aitoja myöten. Autotallissa oli possu, lampaista ja kaneja. Tehtiin perunajauhoja, keitettiin siirappia ja saippuaa. Eihän Emmi, Terijoella syntynyt tyttö, olisi näitä kaikkia osannut, mutta onneksi meillä oli Loviisa-mummu. Mummu keritsi lampaat, karstasi villat ja keitti saippuat. Piti ehtiä mottimetsään, marjaan ja sieneen, tekemään kerppuja lampaille.

Emmi teki tätä kaikkea kuten niin monet Suomen naiset. Raskaimmaksi hän koki sen talonrouvana olon. Yleensä oli aika sopuisaa, mutta joskus sattui, että tuli toraa portaikon siivoamisesta, tai joku epäili, että hänen perunalaarillaan oli käyty, tai että mehupulloja puuttui. Isä ei koskaan puuttunut tällaisiin valituksiin, eikä Emmi todellakaan ollut mikään diplomaattiluonne. Äiti ei oikeastaan osannut huomauttaa mistään kauniisti. Hän sai sanottua asiasta vasta kun suuttui, ja sitten hän saattoi sanoa todella pahasti. Siispä talon rouva -nimitystä käytettiin kahdella tapaa:

Edessäpäin sanottuna se kuulosti kohteliaalta, melkein nöyrältä, mutta takanapäin siinä saattoi olla aivan toinen sävy.

Isä siirtyi sodan jälkeen Ilmavoimien Viestipataljoonan palvelukseen. Pataljoona siirtyi 1962 Tikkakoskelle Jyväskylän maalaiskuntaan. Niinpä Emmi ja Viljo muuttivat mukana. Me vanhemmat lapset olimme jo kukin tahoillamme naimisissa. Vain iltatähti Kaija oli vielä koulutyttö, ja muutti Tikkakoskelle. Emmi sai nyt ensimmäisen kerran mahdollisuuden asua aivan uudessa, kaikin mukavuuksin varustetussa asunnossa. Hän oli onnellinen. Pieni kolmen hengen talous ei kaiken raatamisen jälkeen ollut tarpeeksi. Emmi suuntasi tarmonsä sotilaskotityöhön ja tietenkin rakkaisiin käsitöihin.

Isän jäädessä eläkkeelle olivat Kaijan opinnot vielä kesken. Eihän lasta voinut jättää yksin, joten Emmi ja Viljo perustivat kodin Jyväskylään. Kaija perusti perheen, valmistui ja muutti Poriin. Emmi ja Viljo olivat nyt aivan kahden Jyväskylässä, mutta tuntui liian työläältä muuttaa takaisin Hämeenlinnaan. Sitten Viljo sairastui. Pieni vaaraton leikkaus muutti koko loppuelämän. Sairaalasta saatu bakteeri aiheutti yleis-

sen myrkytyksen, joka oli viedä hengen. Se vei näön, ja Viljo eli sokeana miltei 20 vuotta.

Isä siirrettiin Hämeenlinnaan, ja sairaalabakteeri saatiin viimein kuriin. Kaikkien hämmästykseksi isä toipui vähitellen melkein ennalleen, vain näkö ei enää palannut.

Isä palasi sairaalasta kuukausien jälkeen. Alkoi toisenlainen elämä. Omaishoitajan työ oli ympärivuorokautista, lomina ei ole, eikä juuri vapaapäiviäkään. Jossain vaiheessa saatiin aikaan järjestely, että Viljo pääsi silloin tällöin viikoksi terveyskeskukseen. Silloin Emmi lähti usein Kannakselle. Ne olivat tervetulleita katkoja vuosia kestävään arkeen.

Ystävien rivit olivat harvenneet. Poissa olivat myös omat sisarukset.

Viljo siirtyi vanhainkotiin. Emmi ryhtyi osakesijoittajaksi noin kahdeksankymppisenä. Kyllähän se meitä lapsia alkuun huvitti, kun äiti aivan hullaantui Sonerasta: Aamuisin saimme häneltä Soneran kurssitiedot puhelimesta.

Viljo kuoli.

Emmi järjesti vielä kahdeksankymmentäviisivuotisjuhlaansa Aulangolla. Viimeiset vuodet olivat jo taistelua lisääntyviä vaivoja vastaan, mutta kotoa hän ei ollut suostunut muuttamaan. Ristolaisen Pirkko toi hänet kotiin sairaalasta 20. helmikuuta. Seuraavana aamuna hänen siivoojansa Marja löysi hänet pois nukkuneena omasta sängystään.

Minulla oli hämäläinen äiti, jonka sydän oli Karjalassa.

Padasjoella 25.11. 2002

Laila Pirhonen

T 752

Aili Bister

30.5.1915 – 16.7.2002

Aili Bister s. Paavolainen (T 417) syntyi Kivennaval-
la 30.5. 1915 ja kuoli 16.7. 2002 Hämeenkosken hoi-
vakodissa dementian lannistamana.

Äiti eli lapsuutensa Joutselässä Maria (s. Himanen)
ja Johannes (Juho) Paavolaisen (T 51) sekä sisarensa
Martan ja veljiensä Juhon, Reinon ja Erkin seurassa.

Oppikouluun hän pääsi Terijoelle, josta ei millään
olisi halunnut palata takaisin pieniin kotiympyröihin.
Mutta mentävä oli – kesken lukion ensimmäistä syys-
lukukautta – hoitamaan keuhkotautista äitiä tämän
viimeisenä elinviikkona.

Onneksi läheltä Lintulasta löytyi parin vuoden ku-
luttua Otto Bister, jonka kanssa Aili avioitui vuonna
1936.

”Hyvää elämää” (äidin sanonta) jatkui vuoteen
1939. Esikoinen Armi syntyi vielä Karjalassa vuonna
1938, mutta Martti vasta evakkomatalla Kuhmois-
sa vuonna 1939.

Koskelta HI löytyi Bisterin ”pojille” mylly-, ja sa-
hapaikka. Karjalaisella käsityötaidolla, ja optimisillä
pystytettiin tuotantorakennusten lisäksi Tuomas Paa-
volaisen piirustusten mukaisesti myös asuintalo koko
perheelle: Otto, Aili ja lapset, Bisterin mummo Hetti,
poikansa Toivo, tyttärensä Helmi ja Katri, sekä Paa-
volaisen pappa.

Vuonna 1945 Tammikuussa syntyi kuopus, Raija.
Helmikuussa kuoli puoliso Otto. Alkoi äitimme les-
kenelämä. Kovaa oli, mutta tarmokkaasti hän otti ohjat
käsiinsä niin myllyn ja sahanhoidossakin, kuin per-
heessäänkin. Toimintaa jatkettiin eteenpäin Ailin hallin-
nollisella johdolla, ja Toivo Bisterin ammattitaidolla.

Ympäriällä oli aina paljon väkeä. Vieraina nähtiin
laajalti Paavolaisten sukua, kuin myös Bistereiden.
Kaikki otettiin vastaan Karjalaisella vieraanvaraisuus-
della, ja yösiija löytyi jokaiselle tarvitsijalle. Vilkkaa-
na ja seurallisena ihmisenä äitimme vedettiin nopeas-
ti mukaan Kosken eri yhdistyksiin ja seuroihin: Kirk-
kovaltuusto, Kirjastolautakunta, Kokoomus, Osuus-
kauppa, Päiväkummun lastenkotiyhdistys. Äidille
kaikkein läheisin oli Sotainvalidien Veljesliiton Kos-
ken HI naisjaosto. Sen ansiokkaana puheenjohtajana
äiti toimi vuosia. Useita vuosia hän kulki mukanam-
me myös Paavolaisten Sukuseura ry:n johtokunnas-
sa, jonka paikan me tyttäret olemme yrittäneet (Rai-
ja) ja yritämme (Armi) täyttää samalla sukuun koh-
distuvalla kunnioituksella kuin äitimme.

Meidän lapsien lisäksi mummia jäi kaipaamaan
seitsemän lastenlasta, ja yhdeksän lastenlastenlasta.

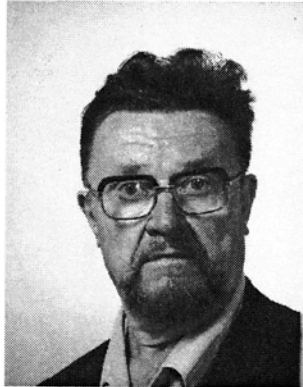

Äitimme muistolle
Kiitollisina ja rakkaudella

Armi Auri ja Raija Valonen

Uuno Paavolainen

3.12.1921 – 13.1.2001

Setäni Uuno Einari Paavolainen (T 98) syntyi 3.12.1921 kotisaunan lauteilla Kivennavan Vuottaan kylässä sisarusparven toiseksi vanhimpana. Lapsuutensa hän vietti Vuottaan maisemissa kirmaillen ikätovereidensa seassa. Hän meni kahdeksanvuotiaana supistettuun kansakouluun, joka oli nelivuotinen käsitteäen kaksivuotisen alakoulun ja kaksivuotisen yläkoulun. Sen jälkeen hän meni noin 12–13-vuotiaana isänsä mukana talvella metsätöihin. Kesäisin hän oli paimenpoikana ja pikkurenkinä taloissa.

Talvisodan syttyessä 1939 hän lähti vapaaehtoisena ilmavalvontajoukkoihin. Hänet kutsuttiin armeijan harmaisiin 3.4.1941 Korialle pioneerijoukkoihin. Hän haavoittui lievästi miinoitusta poistaessaan 21.10.1941. Laatikkomiina räjähti tainnuttaen hänet. Einari heräsi vasta sotilassairaalassa. Sodan loputtua hänet kotiutettiin 22.11.1944. Hän ei joutunut enää Lapin sotaan.

Jonkin aikaa sodan jälkeen hän oli renkinä maa-laistaloissa. Hän pestautui Muoniossa talonmieheksi. Maaliskuun 28. vuonna 1945 hän pestautui rajavartiolaitoksen palvelukseen. Hänen toimipaikkansa oli Muoniossa. Hänen palveluksensa rajavartiolaitoksessa päättyi omasta pyynnöstään 30.9.1947

Tämän jälkeen hän meni ravintolakoulu Perhoon opiskelemaan kokisi ja stuertiksi. Koulutus kesti kaksi vuotta. Iltaisin hän työskenteli ravintola Kestikartanossa. Hänen piti kustantaa itse työasunsa ja työvälineensä, eli kauhat, veitset ja vispilät. Hänellä ei ollut omaa asuntoa, vaan hän asui Kotkankadulla Pelastusarmeijan yömajassa koko opiskelunsa ajan.

Valmistuttuaan hän lähti heti merille. Merillä ollessaan hän kiersi kaikki muut maanosat paitsi Osea-

niasta jäi käymättä Australia ja Uusi-Seelanti. Hän seilasi 1960-luvulla paljon Yhdysvaltain sisäjärville. Hän kertoi välillä eläviä kertomuksia Etelä-Afrikasta, Pohjois-Afrikasta ja Hawaijilta. Välimeren rannoilta hän lähetti niin humoristisia kortteja kuin kirjeitäkin. Vuosikymmenen lopulla hän seilasi jopa Japaniin. Suomesta vietiin silloin laivoja romutettavaksi sinne. Sellaisenkin yksityiskohdan hän mainitsi Yokohamasta, että kajalla, elikkä laiturilla oli vaatimattomasti pituutta 25 km.

1970-luvun alussa hän joutui jäämään maihin pesu- ja puhdistusaineista tulleen ihottuman takia. Hän joutui valvomaan ja välillä itsekin osallistumaan juomavesitankkien puhdistukseen ja desinfiointiin. Vuosikymmenen puolivälissä hän jäi sairaseläkkeelle. Eläkkeellä ollessaan hän alkoi harrastaa bingoa käyntiä. Myös huutokaupoissa käynnit kuuluivat hänen harrastuksiinsa. Lisäksi hänellä oli paljon ystäviä Kauppatorin kauppiassa. Hän autteli heitä niin kojujen pystytyksissä kuin itse myyntitehtävissäkin. Hän oli merillä oppinut auttavan englannin- ja ruotsinkielen taidon. Ne auttoivat häntä näissä myyntitehtävissä. Vielä niinkin myöhään kun 1995 hän oli torilla auttamassa ystäviään. Tällöin hänellä oli jo huomattavia vaikeuksia liikkumisen kanssa. Polvet olivat menneet jo niin huonoiksi, että kävely, saatikka portaiden kiipeäminen tuottivat vaikeuksia.

Hän kaatui kotonaan joulukuun lopulla 2001 ja mursi lonkkansa. Sitä seuranneeseen lonkkaleikkaukseen hänen voimansa ehtyivät ja hän nukkui pois 13.1.2001.

Erkki Paavolainen (T 703).

Raimo Tiainen

13.8.1929 – 23.6.2002

Raimo Tiainen syntyi Viipurissa Sulo Tiaisen ja vaimonsa Toini Matintytär (T 379) s. Paavolaisen ainoana poikana. Ennen sotaa perhe muutti Jepuulle Asevarikon mukana, joka evakuoitiin sodan alta Pohjanmaalle. Sodan päätyttyä Asevarikko siirtyi Kokkolaan, jonne myös Tiaisen perhe muutti.

Raimo Tiainen (T 393) oli naimisissa Ritva s. Snellmanin kanssa ja häneltä jäi kolme aikuista lasta, Tuula, Jorma ja Pertti.

Raimo Tiainen oli tunnettu sekä Kokkolassa että myöhemmin Riihimäellä kovana jalkapalloilijana. Etenkin Riihimäellä, jonne hän muutti 1954 ja jossa hän suurimman osan elämästään asui, kutsuttiin häntä ”Mr. Jalkapalloksi”. Kunniamaininta ei ollut lainkaan liioiteltu miehelle, joka oman pelaajauransa jälkeen kaikki valmentajakurssit käyneenä toimi RiPS:n edustusjoukkueen, piirijoukkueen kuin lukuisten juniorijoukkueiden valmentajana. Suomen Palloliiton kultainen plaketti v. 1991 tuli täysin ansiosta monipuoliselle urheilumiehelle.

Ramin viimeisiä, hengeltään pirteitä vuosia varjostivat sairaudet, jotka veivät aina liikkumaan tottuneen ja satoja nuoria liikuttaneen miehen lopulta pyörätuolin käyttäjäksi, kun mieli varmasti veti vihreän veran pariin. Raviradalle nuorten palkitsemiseen Rami kuitenkin pääsi apuvälineineen ja lähipiirinsä aina valmiilla tuella.

Jalkapallo tuli Raimo Tiaisen elämään jo ennen kansakouluikää Viipurissa. Maineikkaan Reippaan korttelisarjassa hän jallitteli palloa naapurijoukkueen maaliin kahdeksanvuotiaana pojan nappulana.

Tie vei varttuneen pelurin Kokkolan Pallo-Veikoihin. Jalkapallon lisäksi aikaa löytyi jääpalloon ja jääkiekkoon.

Ramin muutettua Riihimäelle vahtimestarin työpaikka järjestyi silloiselta kansalaiskoululta ja myöhemmin kauppaoppilaitokselta. Jälkimmäisen talon

kellarissa ennättivät kuivua sadat peliasut, joita valmentajan pesukone siisti valmiiksi seuraaviin otteluihin. RiPS:ssa oma pelaajaura katkesi vatsahaavaan 1959. Edustusjoukkuetta hän veti kahdesti, 1964–67 ja 1969–72. Tuolloin seura oli lähempänä huipulle pääsyä kuin kertaakaan aiemmin tai myöhemmin. Piirivalmentajana hän toimi 1964 alkaen viisitoista vuotta. Vuoden valmentajaksi hänet valittiin Riihimäellä 1975.

Rami kasvoi satojen junioreiden taitavaksi ja tinkimättömäksi valmentajaksi. Ramin remmissä oltiin valtakunnallisestikin katsottuna edelläkävijöitä. Kannustusta riitti muihinkin lajeihin: omista pojista Pertti nousi lentopallon huipulle.

Henkeen ja vereen ripsiläisenä Raimo Tiainen oli mukana RiPS:n historiatoimikunnassa. Ritva-puolison kestityksessä kokoontunut muistelijajoukko nauhoitti kasetille runsaasti tapahtumia seuran toiminnasta. Ramin hersyvä nauru ja kymmenet muistot värittävät nyt jäljelle jääneiden mieliä kiitollisuudella.

MUITA KUOLINILMOITUKSIA

Ritva Irmeli Sipilä (T 441) synt. 1.4.1932, kuoli 27.7.2001 69 vuotiaana. Hän oli Anna (T 439) Johanneksentytär Paavolaisen viidestä lapsesta vanhin. Johannes (T 53) oli Raivolon kauppiasveljeksensä, Tuomaan (T 30) poika.

Pirkko-Liisa Paavolainen (T 579) s. Soininen, synt. 13.5.1930, kuoli 28.7.2001, 71 vuotiaana. Pirkko-Liisa oli naimisissa Jorma Laurinpojan (T 91) kanssa. Heillä ei ollut lapsia.

Raimo Olavi Ilonen (T 436) synt. 11.4.1934, kuoli 1.6.2002, 68 vuotiaana. Hänet on haudattu 15.6.2002 Hauhon hautausmaalle. Hän oli Airi Antintytär Paavolaisen (T 431) poika. Hänellä oli kolme lasta.

Hilma Aliisa Paavolainen s. Riutta synt. 26.2.1917, kuoli 19.9.2002 Arajärvellä 85 vuotiaana.

Aili Paavolainen (T 811) s. Oravala, synt. 22.5.1906 Hausjärvellä, kuoli 11.5.2002 Valkeakoskella 95 vuotiaana. Hänen miehensä Johannes Mikonpoika (T 108) Paavolainen, joka oli suvun vanhin miespuolinen jäsen, synt. 24.5.1911 Kivennavalla kuoli 3 kuukautta myöhemmin eli 29.8.2002, 91 vuotiaana Valkeakoskella. Heillä ei ollut lapsia. Molemmat on haudattu Valkeakoskelle.

Hilkka Hannula (T 723) s. Sauramo, synt. 28.2.1909 Viipurissa, kuoli 13.2.2003 Porissa.

Sihteerin palsta

Lokakuun 26. päivänä 2002 viettivät kaksoset Liisa Helena (T 542) ja Matti Juhani (T 122) Väinön lapset, Paavolainen 60 vuotta. Liisaa juhliittiin Tukholmassa, jossa hän asuu 26.10. ja Juhania, joka asuu Tampereella 9.11. Saariselällä. Kuvassa vasemmalta Liisa, Juhani ja iso sisko Eeva.

Pirkko Mirjami Toivontytär Nurminen ja Jorma Ilari Tapionpoika (T162) Paavolainen vihittiin 21.6.2002. Hauhon Pyhän Johanneksen kirkossa. Vihkimisen suoritti morsiamen ystävä pastori Ulla Poikonen. Musiikista huolehti sulhasen veli kanttori Ilkka Tapionpoika (T161) Paavolainen.

VAUVAUTISIA

Pekka (T 130) Paavolaisen poika Petteri (T 164) ja Ulla (os. Harju) Paavolainen ovat saaneet esikoispojan 2.11.2001. Hän on saanut nimekseen Jussa Ilmari.

Lauri ja Myounghee Reijoselle on syntynyt toinen tytär U.S.A:ssa. Näin 3 vuotias Michelle on saanut pik-

ku sisaren 1.7.2002 Nicole Minna Jihye. Maj-Liisa Paavolaisesta on tullut iso-mummi jo neljännen kerran. Laurin perhe vietti joulua Suomessa, joten sukulaisilla oli mahdollisuus tutustua uuteen suvun tulokkaaseen. Kuvassa iloinen isosisko Michelle pitelee sylissään pikku Nicolea.

Lontoossa on syntynyt 17.5.2002 Nikolas Anton Hall. Hän on Virpi Virtasen (äiti: Riitta Johanneksentytär Paavolainen T 496) ja David Hallin toinen lapsi. Heillä on ennestään 3-vuotias tytär Sofia Louise. Kuvassa kesällä 2002 syntyneet Nicolas Hall ja Väinö Virtanen.

Sukuseuran johtokunta on kokouksessaan 15.3. 2003 päättänyt, että seuraava Sukukokous pidetään Kouvolassa kesäkuun lopulla 2004. Sukukokoukseen palataan tarkempine tietoineen seuraavassa sukulehdessä.

Syntymäpäiviä

Pohjautuen sihteerin tietoihin tänä vuonna täyttää peräti 4 seuran jäsentä kunnioitettavat 90 vuotta.

He ovat:

Eira (T 381) Matintytär Kilgast os. Paavolainen,
Kokkola synt. 10.5.1913

Rauha (T 313) Antintytär Ruoho os. Paavolainen,
Rautalampi, synt. 20.5.1913

Lahja (T 305) Johanneksentytär Hämäläinen
os. Paavolainen, Lappeenranta, synt. 7.8.1913

Maire (T 457) Antintytär Liimatta
os. Paavolainen, Hauho, synt. 25.10.1913.

Sirkka Karskela s Leskinen (kuvassa oikealla) täytti 85 vuotta elokuun 18. 2002. Hän oli siis syntynyt vuonna 1917 Joutselän kylässä ja elää nyt Turussa. Siellä hänet valittiin Miss Isoäidiksi 2001, missä hän poseeraa tytärtensä välissä. Karskela tunnetaan Kannaksen seudun sukujen parhaimpana asiantuntijana, ja uupumattoman ahkerana tutkijana.

Minun perheeni

Piirtänyt Kristiina Kajanto 8 v. (Äiti Pirjo Jaakontytär Paavolainen)